

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

EVELINA ŠERELYTĖ
(Intelektinės nuosavybės teisės studijų programa)

**TEISĖS VIEŠAI ATLIKTI IR TEISĖS VIEŠAI SKELBTI KŪRINIUS ĮGYVENDINIMO
PROBLEMOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. J. Usonienė

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TEISĖS VIEŠAI ATLIKTI IR TEISĖS VIEŠAI SKELBTI KŪRINIUS REGLAMENTAVIMAS	7
1.1 VIEŠO ATLIKIMO IR VIEŠO SKELBIMO TEISIŲ TURINIO REGLAMENTAVIMAS.....	7
1.1.1 Autorių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių pripažinimas Berno konvencijoje	7
1.1.2 Gretutinių teisių subjektų viešo skelbimo teisės pripažinimas Romos konvencijoje.....	11
1.1.3 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimo pokyčiai Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos „Internetinėse sutartyse“.....	13
1.1.4 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimas Europos Sąjungoje	16
1.1.5 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimas Lietuvoje	19
1.2 VIEŠO ATLIKIMO IR VIEŠO SKELBIMO TEISIŲ APRIBOJIMŲ REGLAMENTAVIMAS.....	26
1.2.1 Turtinių teisių apribojimų samprata, bendrieji taikymo reikalavimai	26
1.2.2 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių apribojimų atvejai.....	29
1.3 VIEŠO ATLIKIMO IR VIEŠO SKELBIMO TEISIŲ ĮGYVENDINIMO REGLAMENTAVIMAS.....	37
2. TEISĖS VIEŠAI ATLIKTI IR VIEŠAI SKELBTI KŪRINIUS PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS	40
2.1 INDIVIDUALUS VIEŠO ATLIKIMO IR VIEŠO SKELBIMO TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS	40
2.2 KOLEKTYVINIS VIEŠO ATLIKIMO IR VIEŠO SKELBIMO TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS.....	42
2.2.1 Kolektyvinio įgyvendinimo samprata ir rūšys.....	42
2.2.2 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių kolektyvinio administravimo tvarka.....	48
2.2.3 Kolektyvinio administravimo privalumai, trūkumai ir perspektyvos viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje	55
IŠVADOS	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA	68
SUMMARY	69

IVADAS

Nors kūriniai pagal savo prigimtį ir gali būti laikomi visuotinėmis gėrybėmis, tačiau teisė juos privatizuoja suteikdama jų savininkams asmenines neturtines ir turtines teises į juos. Kaip išimtinės autorių turtinės teisės numatytos ir kūrinijų viešas atlikimas ir viešas skelbimas. Autoriams suteikiama teisė spręsti dėl savo kūrinijų panaudojimo viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu, o asmenys, kurie nori pasinaudoti kūriniais, turi gauti autoriaus leidimą ir už tai tinkamai atlyginti. Ši kūrinijų panaudojimo sritis apima ne tik autorių, bet ir gretutinių teisių subjektų teises, nes šiandien kūriniai gali būti viešai atliekami ir viešai skelbiami pasitelkus atlikimų įrašus, kitas technines priemones, todėl tam tikrais atvejais kūrinio viešas atlikimas ir viešas skelbimas kartu yra ir gretutinių teisių objektų viešas skelbimas.

Autorių ir gretutinių teisių subjektų veiklos rezultatai yra skirti visuomenei, o visuomenė suinteresuota naudotis šiais veiklos rezultatais. Žinoma, šių dviejų grupių subjektų interesai yra skirtingi: teisių turėtojų (autorių ir gretutinių teisių subjektų) – gauti tinkamą atlygį už naudojamą jų intelektinės veiklos rezultatais, o naudotojų – šiais rezultatais naudotis neatlygintinai ar bent jau minimaliomis išlaidomis. Kompromisinis, šių dviejų grupių interesus atitinkantis teisinis reguliavimas ir teisių įgyvendinimo mechanizmas, kuriuo būtų užtikrinama aukšta autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsauga, bet kartu ir sudarytos galimybės visuomenei naudotis šių subjektų veiklos rezultatais už teisingą atlyginimą, yra siekiamybė. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje tarptautinius standartus atitinkantis teisinis reguliavimas nustatytas pakankamai neseniai, visuomenei dar trūksta teisinio sąmoningumo suvokti, jog už naudojamą kitų asmenų intelektualinio darbo rezultatais reikia tinkamai atsilyginti, ne išimtis ir kūrinijų viešo atlikimo, ir viešo skelbimo atvejai.

Šiandien esant plačioms galimybėms kūriniais naudotis bei esant didžiuliam tam tikrų sričių kūrinijų, pvz. muzikos, naudojimo poreikiui, t.y. esant masinės rinkos sąlygoms, būtina nustatyti tinkamą teisinį reguliavimą ir teisių įgyvendinimo mechanizmą, kuris užtikrintų aukšto lygio autorių teisių bei gretutinių teisių subjektų teisių apsaugą, bet kartu ir sudarytų prieinamas galimybes teisėtai naudotis kūriniais. Sukūrus efektyvią teisių įgyvendinimo sistemą, būtų tenkinami ne tik atskirų teisių turėtojų interesai, bet kartu skatinama ir kūryba, kuri įtakoja bendrą šalies kultūros lygį.

Atsižvelgiant į tai, koku mastu ir kokiais kiekiais kūriniai viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu yra naudojami šiandien, galime teigti, kad autoriai ir gretutinių teisių subjektai, turėdami galimybes šias teises tinkamai įgyvendinti, iš šios srities turėtų gauti reikšmingas pajamas. Kai kurių

rūšių kūriniais pvz. muzikos, viešas atlikimas ir viešas skelbimas yra vienos svarbiausių kūrinų panaudojimo formų, todėl teisių į šiuos kūrinius turėtojams tai ekonomiškai labai reikšmingos teisės.

Kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas padarymas viešai prieinamu (viena iš viešo skelbimo formų) be teisių turėtojų sutikimo gali ženkliai sumažinti jų gaunamas pajamas iš kūrinų naudojimo, todėl labai svarbu, jog teisių turėtojams būtų sudarytos sąlygos kontroliuoti šią kūrinų panaudojimo sritį. Kūrinių padarymo viešai prieinamais klausimas yra naujas ir keliantis daugiausiai praktinio įgyvendinimo problemų.

Atsižvelgiant į besikeičiančias kūrinų naudojimo sąlygas, vyksta nuolatinės diskusijos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimo mechanizmų efektyvumo bei svarstomos ateities perspektyvos. Šiuo metu kolektyvinis teisių administravimas yra dažniausiai naudojamas būdas įgyvendinant viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises, todėl darbe analizuojama kolektyvinio administravimo šioje srityje tvarka, jo trūkumai ir privalumai. Kolektyvinio administravimo reglamentavimo ES lygiu poreikis bei centralizuotų licencijų išdavimas yra aktualūs klausimai, kurie turi būti skubiai sprendžiami.

Ne mažiau diskutuotinos išlieka ir apribojimų taikymo galimybės teisių objektų viešo atlikimo ir viešo skelbimo atveju. Žinoma, naudotojų interesai nukreipti į kuo platesnį išimčių taikymą, tačiau atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus saugoti autorių ir gretutinių teisių subjektų teises bei atsižvelgiant į valstybių siekį skatinti kūrybą ir investicijas į kūrybą, išimčių ir apribojimų taikymas turi būti aiškus ir nedviprasmiškas, nesuteikiantis galimybės piktnaudžiavimams. Atsižvelgiant į tai, darbe aptariami išimčių bei apribojimų taikymo atvejai viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse bei su tuo susijusios problemos.

Kadangi teisė viešai atlikti ir teisė viešai skelbti kūrinius iki šiol nebuvo detalai analizuotos lietuvių autorių darbuose (kai kuriuos šių teisių aspektus nagrinėjo A. Vileita, N. Matulevičienė, J. Usonienė, V. Mizaras, L. Balcevič), darbe taip pat remtasi užsienio autorių teisių specialistų darbais (S. Ricketson, M. Ficsor, F. Makeen, S. Lewinski., A. Lucas, L. Bentley, P. Schepens ir kt.).

Darbe iškeliami **hipotezė**, jog teisių viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinius reglamentavimas yra netinkamas ir nepakankamas, o šių teisių praktinis įgyvendinimas yra neefektyvus.

Atsižvelgiant į iškeltą hipotezę, darbas skiriamas į dvi dalis. Pirmoje dalyje analizuojami tarptautiniai, Europos Sąjungos, nacionaliniai teisės aktai siekiant išsiaiškinti viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimo tinkamumą ir pakankamumą aukštai autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugai šiose srityse užtikrinti. Antroje dalyje analizuojama šių teisių praktinio įgyvendinimo sistema siekiant nustatyti, ar sukurtas šių teisių įgyvendinimo mechanizmas sudaro galimybes tinkamai įgyvendinti teisės aktuose pripažintas viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises.

Siekiant tai išsiaiškinti, analizuotos Lietuvos kolektyvinio administravimo institucijų veiklos ataskaitos, remtasi empirine informacija, gauta nestruktūrizuoto interviu su kolektyvinio administravimo institucijų atstovais metu, analizuota Lietuvos teismų bei Europos Teisingumo teismo praktika.

Šio darbo **tikslas** yra išanalizuoti, ar nustatytas teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūrinis reglamentavimas ir praktinio įgyvendinimo sąlygos yra pakankamos efektyviai autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugai užtikrinti.

Siekiant aukščiau minėto darbo tikslo, keliami šie **uždaviniai**:

- 1) Apibrėžti teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūrinis sampratą, išanalizuoti šių teisių aiškinimą doktrinoje ir teismų praktikoje;
- 2) Išanalizuoti šių teisių turinio, apribojimų, įgyvendinimo teisinio reglamentavimo tarptautiniu, regioniniu bei nacionaliniu mastu tinkamumą ir pakankamumą;
- 3) Ištirti šių teisių praktinį įgyvendinimą įvertinant praktinio įgyvendinimo sistemų privalumus ir trūkumus bei apžvelgiant galimas šių teisių įgyvendinimo perspektyvas.

Šio darbo **objektas** yra turtinių teisių - teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūrinis reglamentavimas ir įgyvendinimas. Dėl ribotos darbo apimties viešo skelbimo teisės dalis – padarymas viešai prieinamais kompiuterių tinklais, kuomet sudaroma ir atgaminimo galimybė, darbe detalai neanalizuojama, kadangi tai kompleksinė teisė, kurios įgyvendinimas yra specifinis ir reikalaujantis atskiro, detalaus nagrinėjimo.

Darbe nagrinėjamos ne tik autorių teisės viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinis, bet ir gretutinių teisių subjektų teisė viešai skelbti gretutinių teisių objektus, kadangi šios dvi subjektų grupės ir jų turimos teisės viešo skelbimo srityje glaudžiai susijusios. Autorių kūrinis viešas atlikimas ar viešas skelbimas tam tikrais atvejais kartu yra ir viešas gretutinių teisių objektų skelbimas.

Dėl ribotos darbo apimties teisių viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinis įgyvendinimas analizuojamas iki jų pažeidimo, nepaliekiant teisių gynimo būdų, taikytinos teisės, teisinės atsakomybės klausimų, kurie pažeidimo atveju, pvz. neteisėto kūrinio padarymo viešai prieinamu, yra ganėtinai problematiški, todėl lieka tolesnių tyrimų sritimi.

Darbe remiamasi šiais teoriniais **metodais**: *lyginamuoju* – lyginant teisės aktų tarpusavio nuostatas; *sisteminės analizės* – atsižvelgiant į normų, reglamentuojančių teisę viešai atlikti ir teisę viešai skelbti kūrinis, vietą bendroje autorių teisių sistemoje; *istorinis* – atskleidžiant teisių viešai atlikti ir viešai skelbti istorinę raidą; *apibendrinimo* – apibendrinant išanalizuotą medžiagą, pateikiant išvadas ir pasiūlymus. Taikyti šie empiriniai metodai: *teisinių dokumentų analizės* -

analizuojant teisę viešai atlikti ir teisę viešai skelbti reglamentuojančius teisės aktus, teismų praktiką; *nestruktūrizuoto interviu* metodas naudotas siekiant atskleisti praktinio šių teisių įgyvendinimo probleminius aspektus bendraujant su kolektyvinio administravimo institucijų atstovais.

1. TEISĖS VIEŠAI ATLIKTI IR TEISĖS VIEŠAI SKELBTI KŪRINIUS REGLAMENTAVIMAS

1.1 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių turinio reglamentavimas

1.1.1 Autorių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių pripažinimas Berno konvencijoje

Ilgą laiką autorių teisės, tame tarpe ir teisė viešai atlikti kūrinis buvo nacionalinio reguliavimo dalykas. Tačiau daugelyje valstybių viešo atlikimo teisė buvo savarankiška teisė, atskirta nuo atgaminimo teisės, kuri buvo susieta su materialių kūrinio kopijų padarymu.

Pirmasis būdas, kuriuo kūriniai buvo pateikiami visuomenei ne atgaminimo būdu gauta materialia forma, buvo kūrinų vaidinimas ir atlikimas, kurie buvo siejami su dramos, muzikos kūrinų viešu atlikimu scenoje¹. Tai buvo tiesioginis, gyvas kūrinų atlikimas viešoje vietoje ten susirinkusiai visuomenei (*angl. communication in public*). Tačiau kūrinų viešo nematerialaus panaudojimo sąlygos kito, palaipsniui atsirado galimybės naudotis kūriniais žymiai platesniu mastu. Techninės pažangos sąlygomis kūrinis viešai atlikti tapo galima ne tik gyvai, bet ir pasitelkiant technines priemones. Šalia kūrinų viešo atlikimo, kai kūrinys atliekamas tiesiogiai susirinkusiai visuomenei viešoje vietoje, atsirado ir viešo skelbimo galimybė, apimanti tuos atvejus, kai kūrinys, pasitelkiant ryšio priemones nematerialia forma pasiekia nutolusią visuomenę (*angl. communication to public*)².

Atsižvelgiant į tai, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo metu naudojamos autorių intelektualinio darbo rezultatais, o kūrinų naudotojai, pasinaudoję kūriniais, gali gauti ir turtinę naudą, suprantama, jog atsirado teisinio reguliavimo šiose srityje poreikis, siekiant apsaugoti asmenų, kurių darbo rezultatais yra naudojamosi, teisėtus interesus.

Autorių teisių apsauga buvo atitinkama reakcija į techninę pažangą bei besikeičiančias kūrinų panaudojimo galimybes, todėl visų pirma buvo įtvirtinta teisė viešai atlikti kūrinis, o vėliau ir teisė viešai skelbti kūrinis, o šių teisių turinys buvo keistas atsižvelgiant į besikeičiančias technologines kūrinų naudojimo galimybes.

Atsižvelgiant į tai, jog viešas kūrinų naudojimas neapsiribojo valstybių sienomis, atsirado poreikis autorių teises reguliuoti tarptautiniu mastu. Technikos pažanga ir kultūriniai mainai parodė,

¹ Ricketson S. Ginsburg J. C. International Copyright and Neighboring Rights. The Berne Convention and Beyond. Second edition. - Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 703.

² Makeen F. M. Copyright in a Global Information Society. The Scope of Copyright Protection Under International, US, UK and French Law. – The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000. P. 315.

jog nacionalinio reguliavimo nepakanka tinkamai autorių teisių apsaugai užtikrinti, todėl XIX a. pabaigoje buvo priimta tarptautinė Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos³ (toliau Berno konvencija), kurioje išreikštas šalių siekis, kiek įmanoma efektyviai ir vienodai saugoti autorių teises.

Pradiniame Berno konvencijos variante tiesioginių nuostatų dėl turtinės autorių teisės viešai atlikti kūrinius nebuvo. Buvo tiesiog numatytas nacionalinio režimo principas šiose srityse: dramos, dramos-muzikos kūrinių viešo atlikimo atžvilgiu; vertimų atveju numatyta, jog be autoriaus sutikimo negalimas jų viešas atlikimas; nacionalinio režimo principas viešo neišleistų ir išleistų muzikos kūrinių atlikimo atžvilgiu, jei apie šį draudimą buvo viešai nurodyta (nuostata dėl aiškaus nurodymo buvo įvertinta kritiškai ir laikui bėgant panaikinta).

Berno konvencijos nuostatos susitariančias šalis įpareigojo užsienio autoriams suteikti tokias pačias teises, kokias numatė savo šalies autoriams, tačiau jos kiekvienai šaliai atskirai paliko galimybę apsispręsti, ar šią teisę saugoti (nesaugoti) ir kaip ją saugoti. Tačiau nacionalinės taisyklės, kurios numatytos šios teisės atžvilgiu, turėjo būti taikomos vienodai tiek savo šalies autoriams, tiek ir kitų susitariančių šalių autoriams.

Pagal šias Berno konvencijos nuostatas kiekviena valstybė savarankiškai sprendė, kokį teisinį reguliavimą pasirinkti ir kokius apribojimus taikyti. Numatytas tik privalomas nacionalinio režimo principo taikymas, kurio nepakankamumas, siekiant efektyviai saugoti autorių teises, greitai tapo akivaizdus.

Toks reguliavimas teisės viešai atlikti kūrinius nesuvienodino, be to, ji galėjo būti saugoma (nesaugoma) pagal kiekvienos valstybės apsisprendimą, todėl nacionalinio režimo principu pagrįstas reguliavimas neatnešė siektų tikslų ir atsirado poreikis ir siekis vieningai, tarptautiniu mastu užtikrinti šios teisės apsaugą. Tai buvo padaryta Briuselio konferencijos metu (1948 m.), kuomet susitariančios šalys nutarė, jog visos šalys turi bendrai pripažinti viešo atlikimo teisę.

Dabartinis Berno konvencijos variantas autoriams, kartu su kitomis teisėmis, numato šias išimtines turtines teises, susijusias su kūrinių viešu atlikimu ir viešu skelbimu:

1) viešai atlikti dramos, dramos – muzikos ir muzikos kūrinius, įskaitant visus viešo atlikimo būdus ir priemones bei viešai paskelbti visuomenei savo kūrinių atlikimus (11 str.);

2) teisę transliuoti ar viešai skelbti savo kūrinius bet koku kitu belaidžiu būdu; viešai skelbti visuomenei eteryje jau transliuotus kūrinius laidais ar belaidžiu būdu, kai tai daro kita

³ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-988.

nepradinė organizacija (retransliacija); viešai skelbti transliuotą eteriškai per garsiakalbius ar bet koku kitu siuntimo būdu. (11bis str.);

3) viešai skaityti kūrinius bet kokias būdais ir priemonėmis bei skelbti tokių kūrinių skaitymą (11ter);

4) kinematografiniu būdu perdirbtų ar atgamintų kūrinių viešą atlikimą bei paskelbimą visuomenei laidais (14 str. 1 d.)

Sistemiškai žvelgiant į šias Berno konvencijos nuostatas, matome, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisės konvencijoje nėra išdėstytos bendro pobūdžio visa apimančiose nuostatose, bet išskaidytos į keturis straipsnius pagal tam tikrą viešo atlikimo ar viešo skelbimo būdą bei atsižvelgiant į objektus, kurių atžvilgiu šios teisės numatomos.

Pagal Berno konvencijoje pateikiamą sąvokų išaiškinimą „literatūros ir meno kūriniai“ yra plačiausia sąvoka, apimanti visus šia konvencija saugomus autorių kūrinius. Aukščiau paminėti straipsniai susiję su kūrinių viešu atlikimu ir viešu paskelbimu taikomi visiems literatūros ir meno kūriniais, tačiau konvencijos 11 straipsnis apsaugą suteikia būtent dramoms, dramoms-muzikoms, muzikos kūriniais, paprastai viešas atlikimas bei viešas skelbimas ir taikomas teatro ir muzikos kūriniais. Berno konvencijos 11ter straipsnis artimas 11 str., kadangi viešas skaitymas yra viena iš viešo atlikimo formų. Pagal šiuos Berno konvencijos straipsnius viešas atlikimas apima tiek gyvą atlikimą, tiek pasitelkiant mechanines priemones, tokias kaip kūrinių atlikimo įrašą⁴. Šiuose straipsniuose taip pat nurodoma, jog autorius išlaiko teisę viešai atlikti ir viešai skelbti ir kūrinių vertimus, „autorius turi išimtinę teisę leisti išversti šiuos kūrinius ir tą vertimą viešai atlikti ar kitaip pateikti visuomenei“.⁵

Kaip atskira teisė Berno konvencijos 11bis straipsnyje numatyta teisė leisti transliuoti literatūros ir meno kūrinius eteriškai ar viešai skelbti juos visuomenei bet koku kitu belaidžiu ženklu, garsų ar vaizdo siuntimo būdu; viešai skelbti visuomenei eteriškai jau transliuotus kūrinius laidais ar belaidžiu būdu, kai tai daro kita nepradinė organizacija; viešai skelbti transliuotą eteriškai kūrinių garsiakalbiu ar bet koku kitu ženklu, garsų ar vaizdų siuntimo prietaisu. Ši nuostata apima kūrinių transliaciją, retransliaciją bei transliuojamų kūrinių pateikimą garsiakalbiu ar per televizijos ekraną. Ji apima tiek transliaciją per televiziją, tiek per radiją ir „apima vien tokio veiksmo atlikimą, nepriklausomai nuo to, ar kas tą transliaciją klauso ar žiūrė“⁶. Šio straipsnio antroji dalis Sąjungos Šalims numato galimybę savo įstatymais numatyti šio straipsnio 1 d. numatytų teisių įgyvendinimo

⁴ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija 1971). - Vilnius, 2001. P. 71

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat.

sąlygas t.y. šalims suteikta galimybė numatyti šių teisių įgyvendinimą pagal privalomųjų licencijų sistemą⁷.

Konvencijos 14 str. ir 14bis straipsniai atskirai reglamentuoja kinematografiniu būdu perdirbtų ar atgamintų kūrinių viešą atlikimą ir demonstravimą bei viešą paskelbimą visuomenei laidais, taip pat kinematografijos kūrinių autorių teises paskelbti kinematografijos kūrinius.

Galime teigti, jog Berno konvencijoje viešo atlikimo teisė išskaidyta į du straipsnius, todėl apima dramos, dramos-muzikos, muzikos kūrinių autorių teisę leisti viešai atlikti kūrinius, o literatūros ir meno kūrinių autoriams numatyta teisė leisti viešai raiškiai skaityti kūrinius. Tuo tarpu autorių teisė viešai skelbti kūrinius reglamentuota fragmentiškai, nuostatos apimančios šią teisę išskaidytos aukščiau išvardintuose straipsniuose. Išskaidžius viešo skelbimo teisę į atskirus konvencijos straipsnius, kai kurie šios teisės aspektai liko nepilnai sureguliuoti pvz. Berno konvencijos 11bis str. neapima visų galimų skelbimo formų, ši nuostata neapima kūrinio pradinio perdavimo laidais.

Be to, konvencija nepateikia šių teisių turiniui nustatyti reikšmingų sąvokų patikslinimo, todėl tokia sąvoka kaip „viešas“ lieka nacionalinio reglamentavimo dalyku. Sąvokos viešas atlikimas ir viešas skelbimas taip pat nėra patikslintos, tačiau jų turinys gali būti sistemaiškai nustatomas iš konkrečių konvencijos nuostatų.

Doktrinoje pagrindiniu kriterijumi, atskiriant viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises, laikomas klausytojų (auditorijos) ryšys su vieta, kur kūrinyje atliekamas. Viešo atlikimo atveju, auditorija yra „gyva“, susirinkusi atlikimo vietoje, viešo skelbimo atveju – auditorija yra „nutolusi“, t.y. kūrinyje auditoriją pasiekia kitoje vietoje nei vyksta atlikimas.⁸ Remiantis tokiu vertinimu, netgi toks atvejis, kai kūrinyje viešai atliekamas gyvai kokioje aikštėje, o garsiakalbiais sudaromos galimybės koncerto klausytis nutolus nuo atlikimo vietos, būtų kartu laikomas ir viešu skelbimu. Taigi tiek kūrinių viešas gyvas atlikimas, tiek pasitelkiant kitas ryšio priemones, yra tuomet, kai kūriniai klausytojus pasiekia tiesiogiai atlikimo vietoje, o tuo tarpu viešas skelbimas apima tuos atvejus, kai pasitelkiant ryšio priemones, kūriniai pasiekia nutolusią visuomenę, klausytojus, nesančius atlikimo vietoje⁹.

Taigi Berno konvencija iš pradžių pripažinusi nacionalinio režimo principo taikymą, vėliau vieningai pripažino autoriams išimtines viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises. Konvencija numatė

⁷ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija 1971). - Vilnius, 2001. P. 72.

⁸ Bently L., Sherman B. Intellectual property law. – Oxford University Press, 2004. P. 143.

⁹ Ricketson S. Ginsburg J. C. International Copyright and Neighboring Rights. The Berne Convention and Beyond. Second edition. - Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 706.

minimalius autorių teisių apsaugos standartus valstybėms narėms kūriniių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje, tačiau pirmajame tarptautiniame teisės akte skirtame autorių teisėms viešo skelbimo srityje liko teisinio reglamentavimo spragų, be to konvencija nepateikė konkretaus viešo atlikimo ir viešo skelbimo sąvokų išaiškinimo, viešumo sąvoka taip pat liko neapibrėžta, todėl jos turinį palikta nusistatyti nacionaliniu lygiu.

1.1.2 Gretutinių teisių subjektų viešo skelbimo teisės pripažinimas Romos konvencijoje

XIX-XX a. įvykusi technologijų pažanga, atsiradusi galimybė daryti kūrinių įrašus, pakeitė situaciją viešo atlikimo srityje. Atsirado įrašų galimybė, todėl kūrinius viešai atlikti tapo įmanoma ne tik gyvai, bet ir pasitelkiant kitas technines priemones, atlikimų įrašus. Atlikimus tapo galima „naudoti daug kartų ir taip pat pateikti neribotai auditorijai“.¹⁰ Tokiomis sąlygomis atsirado nauja subjektų grupė, kurie pasinaudodami pradiniu autorių kūriniu ir investuodami į jį, padaro jį komerciškai patraukliu. Atlikimo įrašai sudarė galimybę užfiksuotą kūrinių atlikimą naudoti daug kartų, todėl tai sumažino gyvo atlikimo poreikius, o įrašytų kūrinių naudojimas sparčiai paplito. Dėl to labai pasikeitė atlikėjų veiklos sąlygos, jų pajamų šaltiniai.

Gretutinių teisių subjektai santykiyje su autoriais yra kūrinių naudotojai, kuriems reikalingas autorių sutikimas, kad jie pasinaudodami autorių kūrinių galėtų sukurti gretutinių teisių objektus. Žinoma, galima situacija, jog kūrinių autorius ir atlikėjas yra tas pats asmuo, tačiau dažniausiai yra priešingai. Daugelis autorių kūrinių taip ir liktų „popieriuje“, jeigu jie nebūtų atliekami atlikėjų. Daugeliu atveju, kūriniai pasiekia naudotojus tik per antrinę kūrinių formą, t.y. per gretutinių teisių objektus. Todėl atitinkamai už investicijas ir atlikto darbo indėlį gretutinių teisių subjektams taip pat turi būti atlyginama.

Siekiant skatinti ne tik kūrybą, bet ir investicijas į kūrybą, atitinkamai buvo priimti ir teisės aktai¹¹, užtikrinantys atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančių organizacijų teises į gretutinių teisių objektus. Gretutinių teisių subjektai, pasinaudoję autoriniais kūrinių bei įdėję savo investicijų, sukuria gretutinių teisių objektus ir tampa gretutinių teisių turėtojais ir gali savo teises įgyvendinti santykiyje su gretutinių teisių objektų naudotojais. Taip buvo atsirado nauja teisių turėtojų kategorija - gretutinių teisių subjektai, jų teisės pirmą kartą tarptautiniu mastu buvo

¹⁰ Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2001. P. 31.

¹¹ WIPO International protection of copyright and related rights //

http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-05.

įtvirtintos 1961 m. tarptautinėje Romos konvencijoje dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos¹² (toliau – Romos konvencija).

Priešingai nei Berno konvencijos priėmimo atveju, kuri rėmėsi jau nacionaliniu lygiu egzistuojančiomis teisinės normomis bei siekė jas suvienodinti, Romos konvencija buvo priimta tuo metu, kuomet tik keliose valstybėse gretutinių teisių apsauga buvo įtirtinta nacionaliniu lygiu, todėl Romos konvencijos reguliavimas buvo pakankamai laisvas, paliekantis šalims šiek tiek diskrecijos konvencijos nuostatų įgyvendinimui.¹³

Kaip žinia, priimant Romos konvenciją, autorių teisių sritis jau buvo gerokai pažengusi į priekį, todėl ji galėjo būti teisinio reguliavimo pavydžiu, pagrindu reglamentuojant gretutines teises, kurios yra glaudžiai susijusios su autorių teisėmis.

Romos konvencijos 1 straipsnyje aiškiai nurodoma, jog konvencijoje numatyta apsauga neprieštarauja literatūros ir meno kūrinų autorių apsaugai, todėl nei viena konvencijos nuostata negali būti aiškinama kaip pažeidžianti tokią apsaugą, „tai reiškia, jog nei vienu atveju, kai reikia gauti autoriaus leidimą kūrinį naudoti, toks leidimas jokių būdu negali būti įtakojamas Romos konvencijos“¹⁴. Todėl Romos konvencijos nuostatos negali būti aiškinamos taip, jog prieštarautų Berno konvencijoje numatytoms viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisėms.

Gretutinių teisių subjektams viešo atlikimo teisės nėra suteikiamos, o Romos konvencijoje reglamentuojama viešo skelbimo teisė. Konkrečiau, Romos konvencijos 7 str. atlikėjams numatyta išimtinė teisė uždrausti be jų sutikimo transliuoti ir viešai skelbti jų atlikimą, išskyrus atvejus, kai atlikimas, naudojamas transliavimui ar perdavimui, jau pats savaime yra radijo ar televizijos laida arba kai transliuojamas anksčiau padarytas jo įrašas, o konkretizuojant 17 str. nurodoma, jog šis straipsnis neapima atvejų, kai atlikėjas yra davęs sutikimą užfiksuoti savo atlikimą vaizdo ir garso įrašė, vadinasi ši išimtinio pobūdžio teisė apima tik gyvų atlikimų skelbimą. Tuo tarpu užfiksuotų atlikimų atveju, kai komerciniais tikslais išleista fonograma ar jos kopija naudojama tiesioginiam transliavimui arba kitam viešam skelbimui, naudotojas išmoka vienkartinį teisingą atlyginimą atlikėjams ir/ar fonogramų gamintojams (12 str.), tačiau tokiu atveju suteikiama tik teisė į atlyginimą, o ne išimtinė viešo skelbimo teisė. Ši nuostata kalba apie fonogramų antrinį naudojimą

¹² Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

¹³ International Bureau of WIPO. Basic notions of copyright and related rights // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2002/muscat_forum_ip/pdf/iptk_mct02_i10.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-15.

¹⁴ WIPO International protection of copyright and related rights // http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-05.

(angl. *secondary use*)¹⁵, o tokiam atvejui numatyta priverstinių licencijų sistemos taikymas, kuris suteikia teisę į atlyginimą. Be to, prie konvencijos prisijungiančioms šalims palikta laisvė spręsti dėl šios nuostatos taikymo ar netaikymo.

Romos konvencija taip pat numato, jog transliuojančios organizacijos turi teisę leisti arba uždrausti retransliuoti savo laidas bei perduoti savo televizijos laidas viešam priėmimui, jeigu toks perdavimas vyksta vietose, prieinamose visuomenei už įėjimo mokesčių, tačiau nurodo, jog valstybės nacionaliniu lygiu sprendžia, kaip šią teisę įgyvendinti.

Romos konvencija, kaip ir Berno konvencija autorių teisių atžvilgiu, numatė minimalius gretutinių teisių subjektų teisinio reguliavimo reikalavimus bei nacionalinio režimo principo taikymą, pvz. atlikėjų atžvilgiu turi būti taikomas nacionalinis režimas, jeigu atlikimas vyksta bet kurioje susitariančioje šalyje. Kadangi tiek Berno, tiek Romos konvencijomis numatyti minimalūs standartai, šalys turi galimybę taikyti aukštesnę autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugą, todėl viešo atlikimo bei viešo skelbimo srityse šalims narėms palikta galimybė nustatyti ir aukštesnio lygio apsaugą nei numato konvencijos pvz. numatyti išimtinę teisę gretutinių teisių subjektams už komerciniais tikslais išleistų fonogramų naudojimą transliavimui ar kitam viešam skelbimui. Romos konvencijos nuostatos nebuvo keistos, todėl gretutinių teisių subjektų apsaugos klausimai viešo skelbimo srityje buvo peržiūrėti Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos Atlikimų ir fonogramų sutartyje.

1.1.3 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimo pokyčiai Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos „Internetinėse sutartyse“

1970-1980 m. laikotarpiu įvyko daug svarbių technologinių pokyčių, todėl atsirado poreikis pritaikyti autorių teisių bei gretutinių teisių apsaugą prie pasikeitusios kūrinų naudojimo aplinkos. Tarptautinė autorių teisių srities bendruomenė kurį laiką laikėsi konsultacijų strategijos, buvo rengiamos įvairios rekomendacijos, paaiškinamieji, nurodomieji modeliai, tačiau nebuvo priimanamos naujos tarptautinės teisinio reguliavimo normos¹⁶, kurios sureguliuotų autorių teisių apsaugą, įvykusios technologinės raidos kontekste, bei pritaiktų jas prie pasikeitusių kūrinų naudojimo sąlygų. Iniciatyvos ėmėsi Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (toliau PINO). „Paruošiamųjų darbų dėl naujo reglamentavimo metu tapo aišku, jog svarbiausia paruošiamųjų

¹⁵ WIPO International protection of copyright and related rights //

http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-05.

¹⁶ Ficsor, M. Copyright and related rights in the context of the internet // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc; prisijungimo laikas: 2008-11-15.

komitetų užduotis buvo išaiškinti esančias normas ir pasiūlyti naujas, duodant atsaką naujoms skaitmeninėms technologijoms, ypač Internetui. Todėl bendrai ši svarstoma problema buvo pavadinta skaitmenine darbotvarke¹⁷ (*angl. digital agenda*). Šių darbų rezultatas - 1996 m. priimtos dvi tarptautinės sutartys: PINO Autorių teisių sutartis (toliau – Autorių teisių sutartis) ir PINO Atlikimų ir fonogramų sutartis (toliau – Atlikimų ir fonogramų sutartis), kurios bendrai imtos vadinti „Internetinėmis sutartimis“.

Sistemiškai žvelgiant į šias dvi sutartis, galime teigti, jog abejose šiose sutartyse buvo padarytas didžiulis žingsnis viešo skelbimo teisės atžvilgiu, nes buvo praplėstas šios teisės turinys, apimant naujas kūrinų panaudojimo formas skaitmeninėje aplinkoje. Aptariamose sutartyse atitinkamai autoriams, atlikėjams, fonogramų gamintojams numatyta išimtinė teisė leisti tiesioginį (*angl. on-line*) kūrinų, užfiksuotų atlikimų, fonogramų perdavimą šiuos objektus padarant viešai prieinamais, tokiu būdu, jog visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktu laiku ir pasirinktoje vietoje apimant interaktyvias, pagal pareikalavimą paslaugas, t.y. sritį, kuri reikalavo dėmesio atsižvelgiant į tai, kokiomis apimtėmis kūriniai (ypač muzikos) buvo naudojami tokia forma bei visuomenėje įsivyravus pozicijai, jog viskas, kas yra randama internete, yra nesaugoma.

Tačiau viešo skelbimo teisės apimtis autorių ir gretutinių teisių subjektų atžvilgiu numatyta nevienodai. Autorių teisių sutarties 8 straipsnis numato, jog nepažeidžiant Berno konvencijos 11 straipsnio 1 dalies ii) punkto, 11bis straipsnio 1 dalies i ir ii punktų, 11ter straipsnio 1 dalies ii punkto, 14 straipsnio 1 dalies ii punkto ir 14bis straipsnio 1 dalies nuostatų, literatūros ir meno kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti bet koku būdu viešai skelbti savo kūrinius, skelbiant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant tų kūrinių padarymą viešai prieinamais tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tuo tarpu Atlikimų ir fonogramų sutarties 10 ir 14 straipsniai atlikėjams ir fonogramų gamintojams atitinkami numato išimtinę teisę leisti padaryti viešai prieinamus atlikimus, įrašytas į fonogramas, ir fonogramas, perduodant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Gretutinių teisių subjektų atžvilgiu taip pat praplėsta viešo skelbimo teisė, numatyta išimtinė teisė padaryti viešai prieinamus atlikimus, įrašytus į fonogramą, perduodant juos laidais ar bevielėmis ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje pasirinktu laiku. Tačiau už komerciniais tikslais išleistų fonogramų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą ar kitokį viešą skelbimą atlikėjams

¹⁷ WIPO International protection of copyright and related rights // http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-05.

ir fonogramų gamintojams numatyta teisė į vienkartinį teisingą atlyginimą, ši teisė buvo numatyta jau Romos konvencijoje.

Autorių teisių atžvilgiu 8 str. nuostata suformuluota plačiai apimant viešą skelbimą bet kokiais būdais, todėl literatūroje ši nuostata vadinama „technologiskai neutralia ir visa apimančia“¹⁸. Ji apima visas viešo skelbimo formas, įskaitant transliaciją, retransliaciją bei padarymą viešai prieinamu.

Prie PINO Autorių teisių sutarties tais pačiais metais buvo priimti suderinti sutarties paaiškinimai, kuriuose buvo ir nuoroda į 8 str., kuri numato, jog vien tik nuostata dėl fizinių priemonių, kurios leidžia kūriniui būti viešai prieinamu ar viešai paskelbiamu, negali būti suvokiama kaip kūrinio skelbimas pagal šį straipsnį¹⁹. Ši nuostata turėtų būti taikoma ir Atlikimų ir fonogramų sutarties numatytu atveju, nors joje aiškiai nenumatyta.

Taigi PINO „Internetinės sutartys“ praplėtė apsaugą, kuri buvo numatyta pirmosiose tarptautinėse konvencijose, nurodant, jog sutarčių nuostatos negali būti aiškinamos kaip pažeidžiančios Berno ir Romos konvencijų nuostatas. Atlikimų ir fonogramų sutarties 1 str. aiškiai nurodoma, jog nei viena sutarties nuostata nenukrypsta nuo Romos sutarties nuostatų. Autorių teisių sutarties 8 str. duoda konkrečią nuorodą į Berno konvencijos nuostatas, susijusias su viešo skelbimo teisėmis, nurodant, jog šis straipsnis nepakeičia, o papildo minėtąsias Berno konvencijos nuostatas, todėl viešo skelbimo teisė vis tiek turėtų būti aiškinama Berno konvencijos kontekste. Autorių teisių sutartyje viešo atlikimo teisės nuostatos nekeičiamos ir neatkartojamos, tačiau remiantis šios sutarties 1 str. nuostatomis matyti, jog sutarties šalys viešo atlikimo teisei turi taikyti Berno konvencijos nuostatas. Kaip nurodoma Autorių teisių sutarties komentare, 8 str. nuostata siekiama dviejų tikslų: pirma, papildyti gana fragmentiškas Berno konvencijos nuostatas dėl tradicinės viešo skelbimo teisės naudojimo. Antra, kaip dalį viešo skelbimo teisės numato teisę padaryti kūrinių viešai prieinamą, kuri taikoma pagal pareikalavimą ir kitiems analogiškiems kūrinių naudojimo (internetu ar kitomis panašiomis priemonėmis) būdams.²⁰

Taigi šios sutartys sustiprino autorių ir gretutinių teisių subjektų apsaugą, pritaikydamos ją prie naujos skaitmeninės aplinkos, įtvirtindamos išimtinę, teisių turėtojams ekonomiškai labai svarbią teisę – leisti padaryti kūrinius, gretutinių teisių objektus viešai prieinamus tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tai buvo atsakas į technologinės raidos suteiktas galimybes padaryti kūrinius prieinamus internete bei

¹⁸ WIPO International protection of copyright and related rights //

http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-05.

¹⁹ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1060.

²⁰ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius, 2001. P. 19.

paneigiant visuomenėje susiformavusį požiūrį, jog viskas, kas prieinama internete, yra viešo naudojimo. Taigi „priėmus šias Interneto sutartis buvo padarytas didelis žingsnis pirmyn“²¹ autorių ir gretutinių teisių apsaugos atžvilgiu.

1.1.4 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimas Europos Sąjungoje

Nors buvo priimti tarptautiniai teisės aktai autorių teisių ir gretutinių teisių srityje, tačiau valstybių nacionalinis reguliavimas šiose srityse skyrėsi. Siekiant Europos Sąjungoje (toliau – ES) sukurti vieningą vidaus rinką, kurioje veiktų laisvas prekių ir paslaugų judėjimas bei nebūtų iškraipoma konkurencija, atsirado poreikis harmonizuoti tam tikrus autorių teisių ir gretutinių teisių aspektus ES valstybėse narėse, kadangi teisinio reguliavimo skirtingumas gali turėti neigiamos įtakos siekiant įgyvendinti aukščiau minėtus siekius.

Detaliau nagrinėsime 1993 m. rugsėjo 27 d. priimtą Europos Tarybos direktyvą 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo²² (toliau direktyva 93/83/EEB) bei 2001 m. gegužės 22 d. priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo²³ (toliau direktyva 2001/29/EB) kaip susijusias su nagrinėjama tema.

Europos teisingumo teismas (toliau – ETT) byloje *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA*, Nr. C-306/05 (toliau – byla C-306/05) išaiškino 2001/29/EB ir 93/83/EEB direktyvų santykį nuroydamas, jog direktyva 93/83/EEB numato tik minimalų valstybių narių autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimą, tačiau būtent 2001/29/EB direktyva taikytina visiems saugomų kūrinių viešiesiems skelbimams. Todėl pagrindinį dėmesį skirsime bendrai viešo skelbimo teisę reguliuojančiai direktyvai 2001/29/EB, o iš antrosios direktyvos bus aptariamai tik išskirtiniai aspektai.

Direktyva 2001/29/EB siekta harmonizuoti autorių teisių ir gretutinių teisių tam tikrus aspektus informacinėje visuomenėje, kurie reikšmingi vidaus rinkos kūrimui ir laisvos konkurencijos užtikrinimui. Konstatuojamoje dalyje atkreipiamas dėmesys į technologijų plėtros

²¹ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius, 2001. P. 37.

²² Europos Tarybos direktyva 1993 m. rugsėjo 27 d. dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1993, Nr. L-248.

²³ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo Nr. 2001/29/EB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2001, Nr. L-167.

padarinius bei nurodoma, jog autorių teisės ir gretutinės teisės turėtų būti pritaikytos ir papildytos atsižvelgiant į ekonomikos realybę bei naujas naudojimo formas, į sienas peržengiantį intelektinės nuosavybės naudojimą. Direktyvoje 2001/29/EB išdėstytos ir nuostatos viešo skelbimo teisei harmonizuoti, pabrėžiant šios teisės svarbą informacinėje visuomenėje.

Konstatuojamoje dalyje nurodoma, jog direktyva siekiama dar labiau suderinti viešo skelbimo teisę, nurodant, jog ši teisė turėtų būti suprantama plačiai, kaip apimanti bet kokią skelbimą žmonėms, nesantiems ten kur skelbiama. Detalizuojant nurodoma, jog ši teisė turėtų apimti bet kokią kūrinių transliaciją ar retransliaciją laidais ar bevielėmis priemonėmis, įskaitant transliaciją per radiją ar televiziją, o gretutinių teisių objektų darymas prieinamais visuomenei turėtų būti suprantamas kaip apimantis visus tokių objektų darymo prieinamais žmonėms, nesantiems toje vietoje, kurioje tas darymo prieinamu veiksmas atsiranda, veiksmus ir neapimant jokių kitų veiksmų, bei patikslinant, jog teisių turėtojai turėtų turėti išimtinę teisę interaktyviojo užsakomojo perdavimo būdu autorių teisių saugomus kūrinius ar kitus objektus daryti prieinamus visuomenei.

Tačiau „viešumo“, „visuomenės“ sąvokos direktyvoje nepatikslinamos, bet jos trumpai aptartos ETT sprendime byloje C-306/05. Kūrinių padarymo viešai prieinamais atveju, visuomenę sudaro atskirų subjektų, kuriems sudaroma galimybė tą kūrinių pasiekti, visuma, nepriklausomai nuo to kokioje vietoje tas kūrinys padaromas viešai prieinamu. Kaip nurodoma šiame ETT sprendime, vietos, kurioje paskelbiama, privatumo ar viešumo kriterijus nėra svarbus, nes tuo atveju jeigu viešas skelbimas neapimtų skelbimo privačiose vietose, pati teisė padarymo kūrinių prieinamais visuomenei netektų prasmės. Teismas sprendime pažymėjo, jog direktyva 2001/29/EB nepatikslina, ką reikėtų laikyti viešu paskelbimu, todėl rėmėsi ETT išaiškinimu byloje C-89/04, kurioje nurodoma, jog terminas viešas apima neribotą potencialių televizijos žiūrovų skaičių. Ir nesvarbu, ar šia galimybe kažkas pasinaudoja, svarbu jog tokia galimybė buvo sudaryta.

Atsižvelgiant į tai, jog direktyvoje nėra pateikiamas viešumo sąvokos išaiškinimas, jo nepateikia ir tarptautiniai teisės aktai, atrodytų, jog valstybėms atskirai paliekama teisė spręsti dėl šios sąvokos turinio. Tačiau tokiu atveju, šalims narėms paliekama gana plati galimybė interpretuoti šią sąvoką, o kartu ir šias teises. Iš kitos pusės, siekiant direktyvoje nurodytų tikslų bei stengiantis harmonizuoti šalių teisinį reguliavimą viešo skelbimo srityje, manytina, jog šios sąvokos patikslinimas bendrijos lygiu būtų tikslingas, atsižvelgiant į harmonizuoto reguliavimo poreikį vidaus rinkos sukūrimui. Žinoma, gal būt ne kiekvienu atveju tai, jog skirtinga apimtimi interpretuojama viešumo sąvoka gali įtakoti bendrą vidaus rinkos veikimą. Sunku pasakyti, ar „skirtingas sąvokos interpretavimas gali sudaryti geresnes sąlygas teikti viešbučių paslaugas vienoje

valstybėje nei kitoje, atsižvelgiant ir į tai, jog viešbučiai veikia lokaliu pagrindu.²⁴ Tačiau, šios sąvokos nustatymas ES lygiu nepaliktų valstybėms narėms nustatyti šios sąvokos variacijas, todėl autorės nuomone, ši sąvoka turėjo būti aptartą direktyvoje, siekiant, jog viešo skelbimo teisė visose šalyse būtų suprantama vienodai.

Direktyvos 3 straipsnis tarsi skyla į dvi dalis: pirmą dalis skirta autoriams numatant jiems išimtinę teisę viešai skelbti kūrinius, o antroji - gretutinių teisių subjektams numatant jiems tik dalį išimtinės viešo skelbimo teisės t.y. teisę padaryti gretutinių teisių objektus viešai prieinamus, konkretizuojant, jog būtent: atlikėjams – savo atlikimų įrašus, fonogramų gamintojams – savo fonogramas, filmų pirmo įrašo gamintojams – jų filmo originalus ir kopijas; transliuotojams – savo transliacijų įrašus. 2001/29/EB direktyvos komentare nurodomi pagrindiniai padarymo viešai prieinamam kriterijai, išskiriant, jog ši teisė pirmiausiai apima galimybę bet kuriam visuomenės nariui savarankiškai naudotis visuomenei siūlomais kūriniais ar kitais objektais. Vien kūrinio pasiūlymo faktas yra pakankamas, nesvarbu, ar kas nors juo pasinaudojo. Be to nurodoma, jog kūriniai turi būti pasiekiami individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku.²⁵

ETT byloje C-306/05, buvo aptartos teisės aktų nuostatos dėl viešo skelbimo teisės, tame tarpe ir 2001/29/EB direktyva. ETT patvirtino, jog pats fizinių priemonių, šiuo televizorių įrengimas viešbučių kambariuose nereiškia viešo skelbimo, tačiau viešbučio atliekamas signalo išplatintas viešbučio kambariuose gyvenantiems klientams per televizorius, leidžiantis paskelbti kūrinius, nepaisant gaunamo signalo perdavimo technikos, yra viešas skelbimas direktyvos 2001/29/EB 3 str. 1 d. prasme. Šioje byloje buvo nagrinėjama antrinio naudojimo variantas, kuomet kūriniai padaromi viešai prieinami, kai jau prieš tą veiksmą kūriniai buvo transliuoti. ETT rėmėsi Berno konvencijos vadovu, kuriame nurodoma, jog autorius leisdamas transliuoti savo kūrinį, atsižvelgia tik į tiesioginius vartotojus, tai yra turinčius priėmimo aparatus, kurie individualiai arba privačiai ar šeimoje priima programas. Kadangi byloje nagrinėjamas priėmimas yra skirtas platesnei auditorijai ir yra nepriklausomas veiksmas, kūrinys yra paskelbiamas naujai visuomenei, tam reikalingas autoriaus leidimas²⁶.

Be to, direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje nurodoma, jog šios teisės nėra išnaudojamos. Teisių neišnaudojamumas reiškia, jog faktas, kad kūrinys tapo visuomenei prieinamas internete, nepanaikina išimtinės teisės leisti arba uždrausti toliau platinti tą patį kūrinį t.y. „faktas, kad kūrinys

²⁴ Europos teisingumo teismo byla Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, Nr. C-306/05.

²⁵ Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje. - Vilnius, 2001. P. 13

²⁶ Europos teisingumo teismo byla Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, Nr. C-306/05.

tampa pasiekiamas kiekvienam visuomenės nariui Internetu ir yra perkeliamas į jo terminalą, nepanaikina išimtinės teisių turėtojų teisės leisti arba uždrausti toliau platinti tą kūrinį iš to paties terminalo kitiems visuomenės nariams²⁷. Tačiau nuostatos, jog ši teisė nėra išnaudojama ir ši teisė neturėtų būti taikoma jokiems kitiems veiksams vertinamos kaip perteklinės²⁸, tik kaip papildomai paaiškinančios minėtas nuostatas.

Taigi 2001/29/EB direktyva harmonizavo išimtinę viešo skelbimo teisę ES lygiu, pripažindama šios teisės vienodos apsaugos svarbą informacinėje visuomenėje bei skirtingo reglamentavimo galimą neigiamą įtaką bendram vidaus rinkos veikimui.

1.1.5 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvoje aukšto lygio autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsauga, atitinkanti tarptautinius standartus, nustatyta pakankamai neseniai. Lietuvos Respublika šiuo metu yra prisijungusi prie visų pagrindinių tarptautinių konvencijų, reglamentuojančių autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą²⁹. Lietuvai įstojus į ES, nacionalinis teisinis reguliavimas buvo suderintas su ES lygiu galiojančiais teisės aktais šioje srityje. Taigi dabartinis teisės viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių reguliavimas ATGTĮ yra priimtų tarptautinių įsipareigojimų bei nacionalinės teisės harmonizavimo ES reglamentavimu rezultatas.

Dabartinis ATGTĮ 15 str. kartu su kitomis išimtinėmis turtinėmis teisėmis autoriams numato ir šias teises:

- a) teisę viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- b) teisę transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Apibendrintai autoriams numatytos išimtinės turtinės teisės viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinius. Privatus kūrinio naudojimas lieka už teisinio reguliavimo ribų, be to, atsižvelgiant į tai, jog autorių turtinės teisės galioja visą autorių gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, kūriniai kuriems šis laikotarpis jau pasibaigęs, gali būti viešai atliekami ir viešai skelbiami be autoriaus sutikimo ir nemokant autorinio atlyginimo.

²⁷ Europos teisingumo teismo byla Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, Nr. C-306/05.

²⁸ Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje. - Vilnius, 2001. P. 14.

²⁹ Prie Berno konvencijos prisijungė nuo 1994 m. gruodžio 14 d., Romos konvencijos - nuo 1998 m. gruodžio 22 d., 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublika taip pat ratifikavo PINO atlikimų ir fonogramų sutartį, o 2001 m. kovo 13 d. - PINO autorių teisių sutartį, 2001 m. balandžio 24 d. - Pasaulio prekybos organizacijos sutartį dėl intelektualinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau - TRIPS sutartis).

ATGTĮ 2 straipsnyje pateikiamas sąvokų išaiškinimas, pagal kurį **viešas atlikimas** - tai kūrinio vaidinimas, dainavimas, grojimas, deklamavimas, skaitymas, šokis ar kitas kūrinio viešo atlikimo būdas tiek tiesiogiai (gyvas atlikimas), tiek pasitelkus bet kokias priemones ar įrangą kokioje nors viešoje vietoje, kur tuo pačiu metu dalyvauja arba gali dalyvauti neapibrėžta visuomenės narių grupė. **Viešas paskelbimas** – kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. „Teisė viešai skelbti kūrinius bendriausia prasme suprantama, kaip teisė padaryti kūrinį prieinamą visuomenei nematerialia forma“³⁰, tačiau detalizuojant šią teisę pagal jos suformulavimą ATGTĮ 15 straipsnyje, galima išskirti šias viešo skelbimo formas:

- a) transliacija;
- b) retransliacija;
- c) kitokie viešo skelbimo būdai, įskaitant kūrinio padarymą viešai prieinamu.

ATGTĮ 2 str. nurodoma, jog **transliacija** – garsų arba vaizdų ir garsų arba jų išraiškos viešas perdavimas bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant palydovinį ryšį; užkoduotų signalų perdavimas laikomas transliacija tuo atveju, jeigu transliuojančioji organizacija aprūpina visuomenę specialiais atkodavimo prietaisais arba duoda leidimą juos įsigyti; **retransliacija** - tuo pačiu metu vykstantis, nepakeistas ir nesutrumpintas viešam priėmimui skirtų radijo ir (ar) televizijos programų, transliuojamų laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant palydovines sistemas, perdavimas viešam priėmimui kabelinėmis ar mikrobanginėmis priemonėmis; **kūrinio padarymas viešai prieinamu** – tai kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, taip pat tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku, kitaip tariant, kūrinio „padarymui viešai prieinamu būdingas interaktyvumas“³¹. „Netgi tais atvejais, kai nei vienas vartotojas nepageidauja, kad tam tikras kūrinys būtų persiustas į jo terminalą ir toks kūrinio persiuntimas nepavyksta, šios teisės taikymui pakanka vien fakto, jog kūrinys buvo pasiūlytas visuomenei“³². Be to, kūrinys turi būti pasiekiamas individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku, turi būti galimybė jį pasiekti iš skirtingų vietų (terminalų). Palikus nuostatą ir „kitokie viešo skelbimo būdai“, neapsiribojama dabartine situacija ir duodama aiški nuoroda, jog ši teisė apima visus viešo skelbimo būdus, neapsiribojant tik dabar esančiomis viešo skelbimo galimybėmis.

³⁰ Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 68.

³¹ Ten pat. P. 69.

³² Andrijauskas K., Buitkus A., Čėponytė Z. Ir kt., Informacinės visuomenės teisė. - Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas, 2005. P. 19

ATGTĮ aptariama teisė suformuluota kaip viešo paskelbimo teisė, tačiau, autorės nuomone, siekiant aiškumo, aptariamos teisės atžvilgiu, turėtų būti vartojama sąvoka ne viešas paskelbimas, o viešas skelbimas. Berno konvencijos 3 straipsnio 3 dalis nustato, kad paskelbimu nelaikomas dramos, dramos – muzikos, kinematografijos ar muzikos kūrinių atlikimas, viešas raiškūs literatūros kūrinio skaitymas, literatūros ar meno kūrinių perdavimas laidais ar transliavimas eteryje, meno kūrinio eksponavimas ir architektūros kūrinio pastatymas. Kadangi šis Berno konvencijos straipsnis kalba apie autoriaus sutikimu paskelbtus kūrinius, tai yra atvejus, kai autorius išleidžia pakankamą kiekį egzempliorių visuomenės poreikiams patenkinti, kas galėtų būti labiau priskiriama prie autoriaus asmeninių teisių pateikti iki tol neskelbtą kūrinį visuomenei pirmą kartą. Todėl manytina, jog siekiant išvengti painumo, mūsų aptariamos turtinės teisės atžvilgiu, reikėtų vartoti sąvoką ne viešas paskelbimas, o viešas skelbimas, nesusiejant šios teisės su Berno konvencijos 3 str. 3 d. minima kūrinių paskelbimo sąvoka, kadangi viešo skelbimo teisės atveju, visiškai nėra svarbu, ar kūrinys yra skelbiamas pirmą kartą.

Nors viešumo sąvoka nėra apibrėžta nei tarptautiniais, nei ES teisės aktais, jos nepateikia ir ATGTĮ, todėl „**Viešumas** – vertinamasis kriterijus, kurį konkretaus ginčo atveju nustatinėja teismas“³³. Tačiau literatūroje nurodoma, jog „ši sąvoka neturėtų būti apibrėžta taip, jog pablogintų autoriaus galimybes eksploatuoti savo kūrinių viešo atlikimo ar viešo skelbimo būdu.“³⁴ ATGTĮ komentare nurodoma, jog „viešu laikomas toks atlikimas, kai kūrinys atliekamas neribotam asmenų skaičiui scenoje betarpiškai publikai (teatre, koncertų salėje ar kitoje viešoje vietoje)“³⁵. Kūrinio atlikimas namų aplinkoje nelaikomas viešu. Tokiam atlikimui nereikia gauti autoriaus leidimo. Nelaikytinas viešu atlikimu ir tas atvejis, kai kūrinys atliekamas tam tikram asmenų ratui, pvz., kūrinio atlikimas peržiūros metu žiuri, vertinimo komisijai be publikos“³⁶. Manytume, jog viešumo sąvoka nebūtinai turi sietis su vieša vieta, nors dažniausiai kūrinių viešas atlikimas ar viešas skelbimas ir vyksta ne privačioje, o viešoje vietoje. Kaip jau minėjome, viešos vietos kriterijus netaikomas kūrinių padarymo viešai prieinamais atvejais.

³³ Europos teisingumo teismo byla Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, Nr. C-306/05

³⁴ Ricketson S., Ginsburg J. C. International Copyright and Neighboring Rights. The Berne Convention and Beyond. Second edition. - Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 705.

³⁵ Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras.- Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 67.

³⁶ Ten pat. P. 23.

„Tačiau viešumo sąvoka neturi būti apribota tiek, kad autorių teisės netektų adekvačios ir efektyvios apsaugos“, kuri yra bendras tarptautinių sutarčių preambulėse deklaruojamas tikslas, todėl viešumo sąvoka negali būti aiškinama nepagrįstai siaurai“³⁷.

ATGTĮ numato autoriams išimtinio pobūdžio viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises. Žinoma, šių turtinių teisių reikalingumo klausimas nėra keliamas, suprantama, jog masinio kūrinių naudojimo sąlygomis autorius turi gauti atitinkamą atlygį už jo kūrybinio darbo rezultatų panaudojimą. Tinkamas atlygis skatina tiek pačius autorius kurti, tiek bendrai leidžia plėtoti šalies kultūros lygį. Tačiau atlygį už kūrinių panaudojimą autoriai galėtų gauti ir nustačius teisę į atlyginimą, o ne išimtinio pobūdžio turtines teises. Ar masinio kūrinių naudojimo sąlygomis išimtinių autoriaus turtinių teisių suteikimas yra būtinas? O jei būtinas, ar jis praktiškai įgyvendinamas?

Viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje (ypač muzikos) kūrinių naudojimo poreikis yra didžiulis, todėl reikalingas reguliavimas, kuris sudarytų palankias sąlygas kūriniams naudoti, tačiau tuo pačiu nepamirštant, jog kūriniai - tai autoriams priklausantis turtas. Šiuo atveju susiduriama su interesų derinimo poreikiu. Numatant išimtinę teisę, autoriams suteikiama teisė leisti arba uždrausti savo kūrinius naudoti tretiesiems asmenims, tuo tarpu nustačius teisę į atlyginimą - autorius netenka kūrinio kontrolės, bet išsaugo teisę į atlygį už kūrinių panaudojimą. Autoriaus nuomone, išimtinis autorių turtinių teisių pobūdis neturėtų būti keičiamas teisėmis į atlyginimą, kadangi autorių su kūriniu sieja asmeninis ryšys, be to, tai jo privati nuosavybė, todėl autoriams turi būti išsaugota galimybė kontroliuoti kūrinių panaudojimą. Tačiau tam tikrose srityse išimtinis teisių pobūdis realiai sunkiai įgyvendinamas. Nors autoriams numatyta išimtinė teisė leisti arba uždrausti kūrinius ir tuomet kai jie įrašyti į fonogramas, tačiau svarstyta ar dabartinėmis sąlygomis ji gali būti įgyvendinama kaip išimtinė teisė. Kuomet yra komerciniais tikslais išleidžiama fonograma, atsiranda autoriaus ir gretutinių teisių subjektų santykiai, kurie dažniausiai sureguliuojami pasirašytais autorinėmis sutartimis, todėl galimi variantai, kad autorius pasirašydamas sutartį perduoda išimtinę turtinę teisę viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinius gretutinių teisių subjektui (pvz. fonogramos leidėjui) arba įsipareigoja nesinaudoti teise uždrausti viešai atlikti ar viešai skelbti kūrinius, kurie įrašyti į fonogramą, kadangi tuo atveju, jei autorius uždraustų viešai atlikti ar viešai skelbti fonogramose jau įrašytus kūrinius būtų pažeidžiami gretutinių teisių subjektų teisėti interesai, todėl į fonogramas įrašytų muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo atveju, autoriaus nuomone, galėtų būti svarstoma autoriaus išimtinės teisės leisti arba uždrausti viešai atlikti ir viešai

³⁷ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius, 2001. P. 19

skelbti kūrinius, tuo atveju, kai yra duotas sutikimas įrašyti kūrinio atlikimą į fonogramą, pakeitimas į teisę į atlyginimą.

Nors bendrai laikomasi nuomonės, jog jeigu yra randama būdų praktiškai įgyvendinti išimtinės autorių teises dabartinės informacinės visuomenės sąlygomis, jos neturėtų būti keičiamos į priverstines licencijas. Taigi išimtinis turtinių teisių pobūdis teoriškai suteikia autoriui galimybę kontroliuoti savo darbo rezultatų - kūrinių panaudojimą, tik autoriai gali spręsti dėl kūrinių panaudojimo būdų ir masto. Autorius, turėdamas išimtinės turtinės teises, išlaiko kūrinių naudojimo kontrolę bei turi galimybę gauti tinkamą atlygį už savo intelektinį-kūrybinį darbą. Teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūrinius priskyrimas išimtinėms turtinėms autorių teisėms yra labai svarbus veiksnys autorių turtiniams interesams užtikrinti bei kūrinių kontrolės galimybei išlaikyti, kas ypač svarbu kūrinių padarymo viešai prieinamais atveju. Todėl išimtinis autorių turtinių teisių pobūdis neturėtų būti keičiamas teisėmis į atlyginimą, jei tik yra kokia nors praktinė galimybė šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje šias išimtinės teises praktiškai įgyvendinti, tačiau kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo atveju, kuomet autoriaus yra duotas leidimas įrašyti kūrinių į fonogramą, autoriaus nuomone, galėtų būti numatoma teisė į atlyginimą, ar bent jau įgyvendinant šias teises turėtų būti tikrinama, ar autoriai nėra perdavę kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių, gretutinių teisių subjektams, pvz. fonogramų gamintojams, tačiau kartu svarstyтина, ar tokia kontrolė šiuo metu galėtų būti įgyvendinama, kadangi autorinės sutartys Lietuvoje nėra registruojamos.

Lietuvoje kaip ir tarptautiniuose aktuose viešo skelbimo teisė pripažinta ir gretutinių teisių subjektams. Pagal ATGTĮ sąvokų išaiškinimą **gretutinių teisių objektas** – tai tiek tiesioginis (gyvas atlikimas), tiek į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija. ATGTĮ pasirinktas reglamentavimas išskiriant viešo skelbimo teises pagal gretutinių teisių subjektus. Viešo atlikimo teisių gretutinių teisių subjektai neturi.

Reikėtų pažymėti, jog ATGTĮ 59 str. pateikti gretutinių teisių subjektų turtinių teisių galiojimo terminai: apibendrintai šios teisės galioja apie 50 metų nuo jų atsiradimo, tačiau tokio termino nepakankamumas yra svarstomas, kadangi tokiam terminui praėjus, dar gyvi gretutinių teisių turėtojai praranda žymias pajamas³⁸, kurias galėtų gauti už gretutinių teisių objektų panaudojimą, kad ir viešo skelbimo būdu.

³⁸ Dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų //

ATGTĮ III skyriuje numatytos šios *išimtinės turtinės* gretutinių teisių subjektų teisės, kurios taip pat išreikštos leidimo ir uždraudimo forma:

- 1) **Atlikėjams** numatyta teisė leisti arba uždrausti: transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą.
- 2) **Fonogramų gamintojams** numatyta teisė leisti arba uždrausti padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą.
- 3) **Transliuotojams** numatytos teisės leisti arba uždrausti retransliuoti savo transliacijas; retransliuoti kabeliniais tinklais savo transliacijas; viešai skelbti savo transliacijas, jeigu tai vyksta už įėjimo mokesčių visuomenei prieinamose vietose; padaryti savo transliacijų įrašus ar jų kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete);
- 4) **Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojams** numatytos šios teisės: transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą; padaryti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete).

ATGTĮ 2 str. 29 d. nurodoma, jog gretutinių teisių objekto **viešas paskelbimas** – bet koks gretutinių teisių objekto viešas perdavimas, įskaitant fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymą viešai girdimais, išskyrus transliaciją. Autoriaus nuomone, nuoroda „išskyrus transliaciją“ padaryta tik siekiant išskirti šios viešo skelbimo formos specifiką, bet ne siekiant nurodyti, jog tai nėra kūrinių viešo skelbimo forma.

Pažymėtina, jog ankstesnėje ATGTĮ 1999 m. redakcijoje³⁹ atlikėjams buvo numatyta išimtinė teisė leisti ar uždrausti viešai skelbti atlikimo įrašą (tokios išimtinės teisės numatymas nebuvo privalomas pagal tarptautinius įsipareigojimus, tačiau šalys savo įstatymais galėjo numatyti aukštesnę apsaugą nei numatytą tarptautiniuose susitarimuose), tačiau dabartinė ATGTĮ 55 str. redakcija numato atlikėjams ir fonogramų gamintojams tik **teisę į atlyginimą** už komerciniais tikslais išleistų (nepaisant jų išleidimo vietos) fonogramų ar jų kopijų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą. Toks reguliavimas nustatytas siekiant derinti kūrinių naudotojų ir teisių turėtojų interesus, supaprastinant galimybes naudotis gretutinių teisių objektais. Taigi atlikėjams ir fonogramų gamintojams ši teisė iš išimtinės teisės pakeista į teisę į atlyginimą, kuris yra kaip kompensacija už jų teisių suvaržymą, pasinaudojimą jų darbo rezultatais.

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/748/748046/748046lt.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-12

³⁹ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598.

Tokia įstatymo nuostata yra sąlygota aplinkybių, dėl kurių praktiškai yra tiesiog neįmanoma kiekvienu gretutinių teisių objekto panaudojimo atveju gauti atlikėjo ir fonogramos gamintojo leidimą bei kontroliuoti fonogramų panaudojimą. Atsižvelgiant į tai, jog gretutinių teisių subjektams nėra suteiktos asmeninės neturtinės teisės (išskyrus atlikėjus), jų ryšys su gretutinių teisių objektais yra ne toks asmeniškasis kaip autorių su kūriniais, todėl, autorės nuomone, šių subjektų atžvilgiu teisės į atlyginimą numatymas šiuo konkrečiu atveju yra pagrįstas ir naudingas tiek teisių turėtojams, tiek naudotojams. Manytume, jog sudarius tokias sąlygas, didėja teisėtas kūriniių naudojimas, nes numačius išimtinės teisės, galimybės teisėtai pasinaudoti kūriniais būtų sudėtingesnės, todėl didėtų neteisėto kūriniių panaudojimo atvejų. Tačiau tose situacijose, kur autoriai ar gretutinių teisių subjektai realiai gali kontroliuoti savo darbo rezultatų panaudojimą, išimtinių teisių suteikimas yra būtinas, siekiant užtikrinti kuo aukštesnio lygio teisių turėtojų apsaugą.

Trumpai apžvelgėme teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūriniius teisinį reglamentavimą Lietuvoje. Bendrai žvelgiant į viešą atlikimą ir viešą skelbimą reglamentuojančias nuostatas, galime teigti, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo sąvokos tam tikrais atvejais yra tarpusavyje persipynusios. Todėl gryniausia viešo atlikimo forma būtų gyvas kūriniių atlikimas, tuo tarpu kai yra panaudojamos kitos techninės priemonės, kas būtų laikoma kūriniių viešu atlikimu autorių teisių atžvilgiu, kartu yra viešas skelbimas gretutinių teisių subjektų atžvilgiu, tuo tarpu kūriniių padarymas viešai prieinamais galėtų būti laikoma gryniausia viešo skelbimo forma. Šios teisės ne visuomet yra suvokiamos ir kūriniių naudotojų, o dažnai naudojamos kaip sinonimai. Dažniausiai kūriniių naudotojams nesuprantama, kodėl už kūriniių viešą klausimą iš įrašytų fonogramų, ar viešai klausantis transliacijų reikia už tai susimokėti ir dar ne tik gretutinių teisių subjektams, bet ir autoriams. Tai galima iliustruoti pavyzdžiu iš vienos bylos⁴⁰, kurioje ieškovas nurodo, jog įrašyto kūrinio viešas grojimas nėra kūrinio viešas atlikimas. Tačiau teismas šioje byloje nurodo, jog tokiu būdu naudojant kūrinį atsiranda atskiras savarankiškas autorių teisių objekto panaudojimo būdas, kuris nebuvo numatytas autoriui įrašant kūrinį į laikmeną. Šiuo atveju garso įrašas paleidžiamas viešai girdint klausytojams surengtos ekspozicijos metu lankytojams su tikslu vykdyti tiesioginę veiklą, todėl už tokį savarankišką kūrinio panaudojimo būdą autorius turi teisę gauti atlyginimą. Teisių objektų naudotojai nesupranta viešo atlikimo, kuomet viešas atlikimas yra pasitelkus kitas ryšio priemones prasmės. Pvz. nurodydami, jog muzikiniai kūriniai kavinėje nebuvo atliekami, o tik buvo klausomasi radijo laidų.⁴¹

⁴⁰ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byla VŠĮ „Hesonos klubas“ v. LATGA-A, Nr. 2-36-653/08.

⁴¹ Lietuvos aukščiausiojo teismo byla LATGA-A v. UAB „Leandra“, Nr. 3K-3-829/2001

Tačiau autoriaus nuomone, tai jog praktikoje šios sąvokos nėra aiškiai atskiriamos, neturi ypatingos reikšmės praktiniam šių teisių įgyvendinimui, kadangi abi šios teisės numatomos kaip išimtinės autorių turtinės teisės. Todėl autorius tik svarsto, kokia galėtų būti šių teisių atskyrimo praktinė reikšmė. Pavyzdžiui pažeidimo atveju, galėtų būti atsižvelgiama, kuri teisė pažeista, o nuo to galbūt galėtų priklausyti žalos dydis. Neteisėtas kūrinio padarymas viešai prieinamu gali padaryti žymiai didesnę žalą nei neteisėtas kūrinio viešas atlikimas. Be to, sutartinių santykiu metu, teisių perdavimo ar suteikimo atveju, šios teisės gali būti perduodamos atskirai (dalus autorių teisių pobūdis) nepaisant to, jog šios teisės dažnai yra tarpusavyje susijusios. Atsižvelgiant į siaurinamąjį autorių sutarčių aiškinimo principą, rekomenduotina sutartyse kiek galima konkrečiau aptarti kūrinių panaudojimo būdus, t.y. būtina numatyti, ar leidžiama kūrinių tik viešai atlikti, ar ir viešai skelbti ir juo labiau padaryti kūrinių viešai prieinamu. Autoriaus nuomone, problematiškas, gali būti šių teisių atskyrimas turtinių teisių apribojimų atveju, pvz. ATGTĮ 26 str. numato, jog leidžiama be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo atgaminti ir viešai skelbti kūrinių religinių apeigų metu. Taigi aiškinant šią nuostatą atrodytų, jog viešam atlikimui religinių apeigų metu ši nuostata netaikoma. Manytume, jog turtinių teisių apribojimų atveju, būtina aiškiai ir nedviprasmiškai numatyti apribojimo taikymo apimtį, todėl jei išimtis apima tiek kūrinių viešą atlikimą, tiek viešą skelbimą, abu šie atvejai turėtų būti konkrečiai nurodyti.

Atlikus viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių teisinio reglamentavimo analizę, galime teigti, jog sukurta teisinė bazė, kurią sudaro tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai, kurie suderinti su ES teisiniu reguliavimu šioje srityje, tinkamai reglamentuoja viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių turinį. Dabartinis reguliavimas išreikštas technologiškai neutralia forma, nepirūša šių teisių turinio prie dabartinių galimybių kūrinių naudoti. Taigi, teisinis reglamentavimas, susijęs su viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisėmis, vystėsi sąsajoje su technikos pažanga, gal kartais ir vėluodamas, tačiau dabartinė teisinė bazė yra pasivijusi techninės pažangos sąlygas ir užtikrina pakankamą teisinės apsaugos lygį, reikalingą autorių ir gretutinių teisių subjektų teisėtam interesams apsaugoti. Nors įvertinus viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių turinio reglamentavimą matome, jog autoriams ir gretutinių teisių subjektams suteikta aukšto lygio apsauga, būtina išanalizuoti išimčių ir apribojimų reguliavimą šioje srityje, siekiant nustatyti ar numatomais apribojimais nėra nepagrįstai susiaurinamas šių teisių turėtojų teisės.

1.2 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių apribojimų reglamentavimas

1.2.1 Turtinių teisių apribojimų samprata, bendrieji taikymo reikalavimai

Nepaisant to, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse numatytos išimtinės turtinės teisės, tai nereiškia, jog šių teisių atžvilgiu negali būti taikomi apribojimai siekiant išlaikyti tinkamą teisių turėtojų ir visuomenės interesų balansą. Apribojimų atvejais turtinių teisių objektai gali būti naudojami be teisių subjekto sutikimo ir nemokant autorinio atlyginimo. Tačiau tokie turtinių teisių suvaržymai galimi tik tam tikrais atvejais, kurie tenkina teisės aktų nustatytus reikalavimus.

„Visi kūrinų panaudojimo atvejai, susiję su autorių išimtinių turtinių teisių apribojimais, galimi su sąlyga, kad tokiu būdu nesiekama tiesioginės ar netiesioginės komercinės naudos“⁴², taigi viena iš prielaidų turtinių teisių apribojimų taikymui yra teisių objektų panaudojimo tikslas t.y. panaudojimas neturi būti susijęs su komerciniais tikslais. Apribojimai gali būti pateisinami visuomenės informavimo, švietimo ir mokslo, religiniais, socialiniais ir kitais tikslais, kuriais nebūtų siekiama komercinės naudos.

Universaliu kriterijumi turtinių teisių apribojimų taikymui tapo Trijų pakopų testas - taip vadinami trys reikalavimai, kurie turi būti tenkinami, kad teisių turėtojų išimtinėms turtinėms teisėms galėtų būti taikomi apribojimai. Pirmą kartą Trijų pakopų testas suformuluotas Berno konvencijoje po Stokholmo konferencijos 1967 m. Šios Konvencijos 9 straipsnio 2 dalyje numatyta apribojimų taikymo galimybė, tačiau tik kūrinų atgaminimo teisės atžvilgiu. Tačiau šie trys fundamentalūs reikalavimai šiandien tapo universaliu Trijų pakopų testu, kuris turi būti taikomas visų turtinių teisių, įskaitant ir viešo atlikimo bei viešo skelbimo teisių apribojimų atvejais.

Šis universalus *Trijų pakopų testas* buvo įtvirtintas Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba⁴³ (toliau – TRIPS) 13 straipsnyje, Autorių teisių sutarties 10 straipsnyje bei Atlikimų ir fonogramų sutarties 16 straipsnyje numatant, jog išimčių ir apribojimų taikymas galimas:

- 1) tik tam tikrais ypatingais atvejais, kurie
- 2) neprieštarauja įprastiniam teisių objektų naudojimui ir
- 3) nepagrįstai nepažeidžia teisėtų teisių turėtojų interesų.

Autorių teisių sutartyje nurodoma, jog taikydamos Berno konvenciją, bet kokius joje numatytų teisių apribojimus ir išimtis Susitariančiosios Šalys nustato tik vadovaudamosi Trijų pakopų testo reikalavimais. Autorių teisių sutartyje skirtingai nei Berno konvencijoje Trijų pakopų testo reikalavimai numatyti ne tik kūrinų atgaminimo teisei, bet visoms turtinėms teisėms, įskaitant

⁴² Matulevičienė N. Autorių ir atlikėjų apsauga Lietuvoje // <http://www.unesco.lt/documents/kultura/menininko%20statusas/nijoles%20matulevicienes%20kalba.doc>; prisijungimo laikas 2008-11-05.

⁴³ Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

ir kūrinių viešą atlikimą ir skelbimą. Atitinkama nuostata atkartota ir Atlikimų ir fonogramų sutartyje.

Detalizuojant šio testo sąlygas, pažymėtina, jog pirmoji sąlyga reikalauja, kad šalys nustatytų konkrečius atvejus, kuriais teisių turėtojų teisės gali būti apribojamos. Taip pat labai svarbu tai, kad tokie apribojimų atvejai būtų išimtis iš visumos, o ne pati visuma. Numatant teisių apribojimą, turėtų būti nurodoma, koku tikslu jie yra taikomi⁴⁴ (pvz. visuomenės informavimo, švietimo, mokymo ir kt. tikslais). Nors Romos konvencijos 15 straipsnyje nurodoma, jog išimties gali būti numatytos tiek įstatymais, tiek taisyklėmis, manytume, jog autorių teisių ir gretutinių teisių apribojimai ir išimties privalo būti numatyti tik įstatymų nuostatomis.

Antroji sąlyga reikalauja, kad numatyti teisių apribojimai neprieštarautų įprastiniam kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudojimui. Kiekviena išimtis jau pati savaime prieštarauja įprastinei tvarkai, tačiau šiuo atveju tokia išimtis turi būti ekonomiškai nereikšminga teisių turėtojų turtinių interesų atžvilgiu. Pastaroji sąlyga labai glaudžiai siejasi su trečiąja, kuri numato, kad teisių turėtojo teisių apribojimas neturi pažeisti teisėtų jo interesų. Teisių objekto panaudojimas, prieštaraujantis įprastiniam jo naudojimui, dažniausiai lemia teisėtų turtinių interesų pažeidimą. Kriterijus, atspindintis tai, kad teisių objekto naudojimas nukrypsta nuo įprastinio naudojimo ir tuo pačiu yra pažeidžiami teisėti teisių turėtojų interesai, yra jų pajamų sumažėjimas. Situacija gali būti iliustruojama pavyzdžiu, kuomet teisų objekto naudotojas nusiperka originalią DVD diske įrašytą fonogramą, vėliau namuose padaro vieną jos kopiją, t.y. atgamina kūrinį asmeniniais tikslais taip nepažeisdamas autorių ir gretutinių teisių subjektų išimtinių turtinių teisių atitinkamai atgaminti kūrinį ir fonogramą, tačiau tuo atveju, kai asmuo fonogramos kopiją padaro viešai prieinama Internete, ypač jei sudaroma ir atgaminimo galimybė, ženkliai sumažėja išleistų fonogramų pardavimas, ko pasekmėje sumažėja autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų pajamos. Taigi, tokiu atveju pažeidžiama tiek antra Trijų pakopų testo sąlyga, nes fonogramos padarymas viešai prieinama prieštarauja įprastiniam kūrinio naudojimui, tiek trečia, nes dėl sumažėjusių autoriaus ir gretutinių teisių subjektų pajamų yra pažeidžiami teisėti šių asmenų interesai. Teisių objektų panaudojimas apribojimų atveju neturi konkuruoti su teisių turėtojų ekonominiu teisių naudojimu, tai negali būti sritis iš kurios autorius gauna pajamas arba pagrįstai gali tikėtis gauti pajamų⁴⁵. Tai trys universalios sąlygos, kurios turi būti taikomos visų turtinių teisių apribojimų atvejais.

⁴⁴ WIPO Information Session on Limitations//

http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_17/sccr_17_www_111472.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-19.

⁴⁵ Ten pat.

„Kūrinių įprastinio naudojimo sąlygos tradicinėje aplinkoje skiriasi nuo naudojimo sąlygų skaitmeninėje aplinkoje, ir atvejai, kuomet yra pažeidžiamos teisių turėtojų teisės skirtingose aplinkose, taip pat skiriasi. Todėl jau egzistuojančių išimčių ir apribojimų pritaikomumas ir jų apimtis turi būti peržiūrėti iš naujo, kai jie yra įgyvendinami elektroninėje aplinkoje, ir jų taikymas gali būti išlaikytas tik tokiu mastu, kuris atitiktų Trijų pakopų testą“⁴⁶. Autorė sutinka su aukščiau pateikta nuostata, kad teisių objektus naudojant skaitmeninėje aplinkoje, turtinių teisių išimčių ir apribojimų pritaikomumas elektroninėje aplinkoje turi būti vertinamas iš naujo bei paliekant tik tuos apribojimus, kurie tenkina Trijų pakopų testo sąlygas. Atitinkamai turi būti peržiūrėti ir viešo skelbimo teisės apribojimo atvejai.

1.2.2 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių apribojimų atvejai

Konkretūs apribojimai ir išimties viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse gali būti taikomi tik nepažeidžiant Trijų pakopų testo. Su šiomis teisėmis susiję apribojimai aptarti Berno konvencijoje, Romos konvencijoje, direktyvoje 2001/29/EB bei ATGTĮ.

Berno konvencijos 10 straipsnio antroje dalyje numatyti apribojimai, susiję su kūrinių viešo skelbimo teise. Remiantis minėtos dalies nuostatomis, Sąjungos šalių įstatymai ir egzistuojantys specialūs susitarimai ar susitarimai, kurie bus sudaryti ateityje, gali leisti panaudoti literatūros ar meno kūrinius tikslą pateisinančiu mastu kaip iliustracijas leidiniuose, televizijos ir radijo laidose, garso ar vaizdo įrašuose mokymo tikslams su sąlyga, kad toks panaudojimas būtų suderinamas su gerais papročiais. Šiuo atveju viešo skelbimo teisė yra susijusi su televizijos ir radijo transliacija, garso ir vaizdų įrašų naudojimu. Straipsnio nuostatose nėra jokių kiekybinių reikalavimų, pvz. koks leistinas yra asmenų, kuriems teisių objektas yra viešai skelbiamas, skaičius tam, kad tokiam naudojimui galėtų būti taikomi turtinių teisių apribojimai. Straipsnyje pateikti tik kokybiniai reikalavimai, t.y. kūriniai gali būti panaudoti tik tikslą pateisinančiu mastu bei pats panaudojimas turi būti susijęs su gera praktika. Autorės nuomone, kiekvienu atskiru atveju, atsižvelgiant į aplinkybių visumą, turėtų būti vertinama, ar teisių objektas yra naudojamas mokymo tikslą pateisinančiu mastu, ar piktnaudžiaujant šia teise bei siekiant komercinių tikslų.

Berno konvencijos 10bis straipsnio pirmoje dalyje nurodoma, kad Sąjungos šalių įstatymams suteikiama teisė leisti laikraščiuose ar žurnaluose einamaisiais ekonomikos, politikos ir religijos klausimais paskelbtus straipsnius ar tokius pačius eteryje transliuotus kūrinius atgaminti

⁴⁶ Ficsor, M. Copyright and related rights in the context of the internet. 2003 April 29 and 30 // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc; prisijungimo laikas: 2008-11-27.

spauodoje, eteryje ar juos viešai paskelbti visuomenei laidais tais atvejais, kai teisė atgaminti, transliuoti eteryje ar paskelbti laidais nebuvo specialiai aptarta. Šis apribojimas yra susijęs su visuomenės informavimo interesu, t.y. teisė transliuoti (kai tai daro kita nepradinė organizacija) ar paskelbti laidais jau skelbtus kūrinius turi būti pateisinama tik visuomenės informavimo tikslu. Labai svarbu, tai, kad skelbiamas kūrinys turi būti einamaisiais ekonomikos, politikos ir religijos klausimais, „juose turi būti kalbama šiuolaikine aktualia tema, o ne kokiais nors praeities klausimais“⁴⁷. Taip pat labai svarbu tai, kad šiame straipsnyje aptariama viešo skelbimo teisė nebūtų autorių uždrausta.

Berno konvencijos 10bis straipsnio antra dalis numato, kad Sąjungos šalių įstatymams taip pat suteikiama teisė nustatyti sąlygas, kuriomis literatūros ir meno kūriniai, parodyti ar paskelbti einamųjų įvykių apžvalgose, gali būti informacijos tikslą pateisinančiu mastu atgaminti ar tapti prieinami visuomenei einamųjų įvykių apžvalgose fotografijos ar kinematografijos priemonėmis arba transliavimo eteryje ar paskelbimo visuomenei laidais būdu. Dažnai einamųjų įvykių apžvalgose, pvz. transliacijos atveju, yra viešai skelbiami ar atliekami kūriniai. Jie nėra pagrindiniai reportažo objektai, jie yra transliuojamo reportažo fonas, pvz. per valstybines šventes yra grojami ir atliekami muzikos kūriniai. Reportažo, transliuojamo per televiziją ar radiją metu, galima pamatyti ar išgirsti šių kūrinių ištraukas. Pagrindinis šio reportažo objektas yra valstybinė šventė, o reportažo tikslas yra informuoti visuomenę apie tai. Šiuo atveju kaip fonas atliekamas ar skelbiamas muzikos kūrinys nėra pagrindinis reportažo objektas. Tačiau šia teise negali būti piktnaudžiaujama, t.y. pagrindinė taisyklė yra tai, kad kūrinio atlikimas ar skelbimas turi būti einamojo įvykio fonas. „Pavyzdžiui, vėliau prie einamųjų įvykių demonstravimo juostos pridėjus muzikos, šis muzikos kūrinys nebus laikomas neatskiriama įvykio pateikimo dalimi“⁴⁸. Taip pat labai svarbi ir kita autorių turtinių teisių apribojimo sąlyga kūrinius panaudojant einamųjų įvykių apžvalgose: tai – informavimo tikslas. „Iš principo, esminis einamojo įvykio rodymo ar paskelbimo tikslas – atkurti aplinką, kad žiūrovui ar klausytojui susidarytų įspūdis, jog jis įvykius realiai pergyveno, ar bent jau žino, kaip viskas tikrovėje vyko“⁴⁹. Tam, kad žiūrovas ar klausytojas tokį įspūdį susidarytų, nėra būtina transliuoti ar kitaip viešai skelbti viso kūrinio atlikimą, nes šiuo atveju nėra tenkinama sąlyga, kad teisių objektas būtų naudojamas tikslą pateisinančiu mastu.

Romos konvencijoje gretutinių teisių subjektų teisių išimtys ir apribojimai numatyti 15 straipsnyje, kuriame pateikiamos keturios svarbiausios išimtys. Iš jų dvi išimtys yra susijusios su

⁴⁷ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija 1971). - Vilnius, 2001. P. 18.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ten pat.

viešo skelbimo teise: gretutinių teisių objektų panaudojimas trumpoms ištraukoms, turint tikslą pranešti apie einamuosius įvykius; bei teisių objektų panaudojimas mokymo ir mokslinio tyrimo tikslais. Tačiau apribojimų sąrašas nėra baigtinis, kadangi šio straipsnio antroje dalyje nurodoma, jog šalys savo įstatymais ar taisyklėmis gali numatyti tokius apribojimus, kokie tos šalies yra numatyti literatūros ir meno kūrinių autorių teisių apsaugai. Tai, jog šiame straipsnyje išimčių sąrašas nėra baigtinis, o duodama nuoroda į autorių teisių apsaugą, nesudaro situacijos, kuomet autorių teisių apsaugos atžvilgiu būtų suteikiama daugiau išimčių nei gretutinių teisių apsaugos atžvilgiu.

Vienas iš šiame straipsnyje nurodytų apribojimų (susijęs su viešu kūrinių skelbimu) yra analogiškas Berno konvencijos 10bis straipsnio 2 dalies nuostatai, kai teisių objektas yra naudojamas trumpoms kūrinių atlikimo ištraukomis, turint tikslą pranešti apie einamuosius įvykius. Kaip ir Berno konvencijos atveju, taip ir Romos konvencijos atveju, tikslas yra „užtikrinti visuomenės teisę į informaciją, kurią rengiant dažnai kaip pagalbines priemonės naudojami literatūros ar meno kūrinių atlikimai“⁵⁰. Nors aptariamame teisių apribojimų atvejuje Romos konvencijoje priešingai nei Berno konvencijoje informacijos tikslą pateisinantis mastas nenumatytas, tačiau autorės nuomone, šis Berno konvencijoje numatytas reikalavimas Romos konvencijos atžvilgiu išplaukia iš pačio teisių apribojimo formulavimo – naudojimas trumpomis ištraukomis, turint tikslą pranešti apie einamuosius įvykius. Jau pats turtinės teisės apribojimo turinys atspindi tai, kad pagrindinis tikslas yra pranešti apie einamuosius įvykius, o ne viešai paskelbti kūrinio atlikimą. Manytume, jog toks apribojimas yra pateisinamas, be to toks naudojimas būtinas visuomenės teisei į informaciją įgyvendinti.

Kitas gretutinių teisių subjektų teisės viešai skelbti kūrinių atlikimus apribojimas yra susijęs su mokymo ir mokslinio tyrimo tikslais. Kadangi analogiška nuostata buvo aptarta nagrinėjant Berno konvencijoje numatytus autorių teisių apribojimus, todėl viešo skelbimo teisės apribojimo atveju kūrinių atlikimus panaudojant mokymo ar mokslo tikslais detaliau neaptarsime.

Kaip jau minėjome aukščiau, *PINO sutartyse* Trijų pakopų testas buvo įtvirtintas visų turtinių teisių apribojimų atžvilgiu, tačiau konkretūs atvejai, susiję su viešo atlikimo ar viešo skelbimo teisių apribojimais, nurodyti nebuvo.

Tuo tarpu *ES direktyvoje* 2001/29/EB pateikiamas detalus viešo skelbimo teisės galimų apribojimų sąrašas. Direktyvoje pabrėžiama pusiausvyros svarba tarp įvairių kategorijų teisių turėtojų teisių ir interesų, taip pat tarp įvairių kategorijų teisių turėtojų ir saugomų objektų naudotojų

⁵⁰ Romos konvencijos ir Fonogramų konvencijos komentarai. – Vilnius, 2002. P. 18.

numatant, jog valstybių narių numatytos išimtys ir apribojimai egzistavę iki direktyvos 2001/29/EB, turi būti iš naujo įvertinti atsižvelgiant į elektroninę terpę.

Poreikis numatyti baigtinį, darnų išimčių ir apribojimų sąrašą atsirado atsižvelgiant į tai, kad šios srities teisinio reguliavimo skirtumai gali turėti tiesioginį neigiamą poveikį darniam vidaus rinkos veikimui. Taigi numatant baigtinį išimčių ir apribojimų sąrašą viešo skelbimo teisės atžvilgiu valstybėms narėms numatyta pareiga laikytis nuoseklaus šių išimčių ir apribojimų taikymo ir palikta galimybė savo nacionaliniuose įstatymuose numatyti tik tokius ribojimus viešo skelbimo srityje, kurie yra numatyti šiame sąrašė. Taigi valstybėms narėms apsisprendimo laisvė savo nacionaliniuose teisės aktuose nusistatyti, kuriuos iš išvardintų apribojimų taikyti, o kurių ne, tačiau negali būti numatyti tie viešo skelbimo teisės apribojimai, kurie nenumatyti direktyvoje 2001/29/EB, t.y. jokios kitos išimtys ir apribojimai išskyrus tie, kurie pateikiami šiame sąrašė, nacionaliniuose teisės aktuose negali būti numatomi. Aptarsime keletą atvejų, susijusių su kūrinų ir gretutinių teisių objektų viešu skelbimu ir padarymu viešai prieinamais.

Vienas iš turtinių teisių apribojimų atvejų (jau aptartas nagrinėjant Berno konvenciją) yra susijęs su teisių objektų naudojimu mokslinių tyrimų ir mokymo tikslams. Direktyvos 2001/29/EB preambulėje numatyta, jog direktyva siekiama skatinti mokslą ir kultūrą saugant kūrinis ir kitus objektus, tuo pat metu visuomenės labui darant išimtis ar leidžiant apribojimus švietėjiškiems ir mokomiešiams tikslams. Remiantis Europos Komisijos generalinio sekretoriaus pranešimo „Žalioji knyga. Autorių teisės žinių ekonomikoje“ nuostatomis⁵¹, viešąjį interesą atitinkanti išimtis, kurią taikant leidžiama kūrinis naudoti mokymo ir mokslinių tyrimų tikslams, nustatyta siekiant suderinti teisėtus teisių turėtojų interesus ir bendresnį žinių prieinamumo tikslą. Taip pat šiame pranešime teigiama, kad priimant direktyvą 2001/29/EB, atsižvelgta ir į tradicinį mokymą klasėje, ir į šiuolaikinius e. mokymosi metodus. Direktyvos konstatuojamosios dalies 42 p. nurodoma, kad nekomerciniai mokymo ir mokslinių tyrimų tikslai yra esminis išimties taikymo kriterijus, nepaisant atitinkamą veiklą vykdančios įstaigos organizacinės struktūros ir finansavimo būdo. Ši direktyvos nuostata valstybėms narėms suteikia pasirinkimo laisvę nustatyti, kokiam naudojimui gali būti taikomas turtinių teisių apribojimas: ar jis taikomas tik atgaminimo teisei, ar taikomas ir viešo skelbimo teisei; ar mokymo sąvoka apima tik klasikinį mokymą, ar ir nuotolinį mokymąsi elektroniniu būdu.

⁵¹ Europos Komisijos generalinio sekretoriaus pranešimas „Žalioji knyga. Autorių teisės žinių ekonomikoje“ // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0466:FIN:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2008-11-22.

Aukščiau minėtame Europos Komisijos generalinio sekretoriaus pranešime nemažai dėmesio skiriama nuotoliniam mokymuisi. Vis daugiau studentų ir mokslo darbuotojų pageidauja galimybės naudotis atitinkamais mokomaisiais ištekliais ne tik įprastinėje klasės aplinkoje, bet ir Interneto tinklais be laiko ar geografinių apribojimų. Nuostatos, pagal kurias kūrinius kopijuoti leidžiama tik reprografiniu būdu arba reikalaujama, kad studentai fiziškai būtų švietimo įstaigų patalpose, neleidžia tokioms įstaigoms išnaudoti naujų technologijų galimybių ir dalyvauti nuotolinio mokymo programose⁵². Aukščiau pateiktos nuostatos yra susijusios su technologine pažanga, kuri lemia tai, kad tradicinius mokymosi būdus keičia nauji, nuotoliniai būdai, paremti elektroninėmis ryšio priemonėmis. Pagrindinė problema yra susijusi su tuo, kad skirtingos ES valstybės narės direktyvos 2001/29/EB nuostatas į savo nacionalinius teisės aktus perkelia skirtingai, ko pasekmėje tai lemia „tam tikrą teisinį netikrumą, dėl nurodytų skirtumų gali kilti keblumų nuotoliniu būdu besimokantiems studentams užsiregistravus į paskaitas kitose šalyse arba mokytojams ir mokslo darbuotojams vykdant veiklą keliose įstaigose, įsikūrusiose skirtingose šalyse. Veiksmai, kurie vienoje šalyje yra teisėti, kitoje šalyje gali būti neteisėti“⁵³.

Kitas autorių turtinių teisių apribojimas, numatytas direktyvoje 2001/29/EB, yra susijęs su viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose esančių kūrinių viešu paskelbimu bei padarymu viešai prieinamais mokslinių tyrimų ar privačių studijų tikslais, kuomet kūriniai tampa prieinami aukščiau minėtų įstaigų lankytojams tam skirtuose terminaluose, esančiuose tų įstaigų patalpose. Šis apribojimas suteikia teisę viešosioms bibliotekoms ir kitoms aukščiau minėtoms įstaigoms skaitmeniniu būdu atgamintus kūrinius patalpinti terminaluose, esančiuose jų patalpose, tam, kad jų lankytojai vietiniame tinkle galėtų naršyti šių kūrinių turinį. Tačiau šis kūrinių padarymas viešai prieinamais turi būti išimtinai skirtas mokslo arba studijų tikslams.

Kiti viešo skelbimo teisės apribojimai (susiję su paskelbtų straipsnių aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis viešu skelbimu, transliacija bei padarymu viešai prieinamais; politinių kalbų ir ištraukų iš viešų paskaitų ar panašių kūrinių ar objektų naudojimu) jau buvo aptarti nagrinėjant Berno konvencijos nuostatas, todėl šiuo atveju detaliau nagrinėjami nebus.

Direktyvos 2001/29/EB 44 konstatuojamoje dalyje teigiama, kad valstybių narių nustatytos išimčių ar apribojimų nuostatos pirmiausia turėtų deramai atspindėti padidėjusį ekonominį poveikį, kurį tokios išimtys ar apribojimai gali turėti naujos elektroninės terpės kontekste. Galima pasakyti

⁵² Europos Komisijos generalinio sekretoriaus pranešimas „Žalioji knyga. Autorių teisės žinių ekonomikoje“ // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0466:FIN:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2008-11-22

⁵³ Ten pat.

tai, kad atsižvelgiant į dėl technologinės pažangos atsiradusias kūrinų panaudojimo galimybes direktyva 2001/29/EB numato galimybę praplėsti teisių turėtojų teisinės apsaugos lygį ribojant tam tikrų turtinių teisių apribojimų taikymo sritį.

ATGTĮ išimčių ir apribojimų nuostatos suderintos su aukščiau minėtais teisės aktais. *ATGTĮ* 19 ir 58 straipsniuose numatytas Trijų pakopų testas, o atskirame skirsnyje (autorių turtinių teisių apribojimų atveju) ir atskirame straipsnyje (gretutinių teisių subjektų turtinių teisių apribojimų atveju) pateikiamas baigtinis teisių turėtojų turtinių teisių apribojimų sąrašas, t.y. jeigu apribojimas nenumatytas šiame sąrašė, jo taikymas negalimas, nes netenkinamas pirmasis Trijų pakopų testo reikalavimas, jog turtinių teisių apribojimai galimi tik specialiais numatytais atvejais.

ATGTĮ kaip ir aukščiau aptarti tarptautiniai teisės aktai, direktyva 2001/29/EB numato apribojimų galimybę šiais teisių objektų viešo atlikimo ir skelbimo atvejais: teisių objektų naudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais; panaudojimas informacijos tikslais (teisių objektus aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis viešai skelbiant ar padarant viešai prieinamais; teisių objektų, parodytų ar paskelbtų einamųjų įvykių apžvalgose, viešas skelbimas transliavimo eteryje ar padarymo viešai prieinamais būdu), tačiau išimčių reglamentavimas, autorės nuomone, *ATGTĮ* nėra tikslus ir aiškus.

ATGTĮ 26 straipsnyje reglamentuotas kūrinų panaudojimas religinių apeigų metu. Remiantis jo nuostatomis, leidžiama be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo atgaminti ir viešai skelbti kūrinių religinių apeigų metu. Dėl tokio formulavimo nėra aišku, ar gali būti kūrinys viešai atliekamas, nes remiantis *ATGTĮ* 15 straipsnio nuostatomis kūrinio viešas atlikimas apima tiek tiesioginį (gyvą) atlikimą, tiek atlikimą panaudojant fonogramą ar audiovizualinį kūrinių įrašą, radijo ir televizijos transliaciją ar retransliaciją. Panagrinėkime tokią situaciją. Religinių apeigų metu kaip foninė muzika yra viešai skelbiama fonograma. Tačiau toks kūrinio viešas skelbimas kartu yra ir viešas atlikimas. Tačiau *ATGTĮ* 26 straipsnyje nėra nurodyta, kad kūrinio viešam atlikimui religiniais tikslais galėtų būti taikomas apribojimas. Toks reglamentavimas įneša neaiškumo teisių turėtojų ir naudotojų teisiniuose santykiuose.

Tačiau svarstyтина, ar kūrinų viešam atlikimui ir viešam skelbimui religinių apeigų metu išvis reikalinga numatyti tokias išimtis, kadangi tokiu atveju, autorinio atlyginimo negauna specifinius kūrinius, skirtus religinėms apeigoms, kuriantys autoriai.

Atsižvelgiant į tai, jog remiantis direktyva 2001/29/EB valstybėms narėms palikta galimybė nacionaliniu lygiu nusistatyti išimtis ir apribojimus, taikomus viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse (nepažeidžiant Trijų pakopų testo reikalavimų), Lietuvoje buvo keletas *ATGTĮ* įstatymo nuostatų pakeitimo projektų.

2007 m. buvo pateiktas projektas, kurio siekiama, kad už mokyklose ar mokslo įstaigose vykstančius koncertus ar viešus renginius, kuriuose skamba autorių kūriniai, nebūtų mokamas autorinis atlyginimas. Nors projekte buvo siūloma apriboti nuostatą dėl kūrinių atgaminimo ir viešo skelbimo teisės, atsižvelgiant į projekto tikslą matyti, jog šis pasiūlymas realiai numatė viešo atlikimo teisės apribojimą. Šį projektą verta paanalizuoti, atsižvelgiant į LR Seimo teisės ir teisėtvarcos komiteto išvadą, kurioje aptarta apribojimų įvedimo galimybė.

Berno konvencijos 10 straipsnio, nustatančio laisvo kūrinių naudojimo atvejus, 2 dalis nustato, kad Sąjungos šalių įstatymai ir egzistuojantys specialūs susitarimai ar susitarimai, kurie bus sudaryti ateityje, gali leisti panaudoti literatūros ar meno kūrinius tikslą pateisinančiu mastu kaip iliustracijas su sąlyga, kad toks panaudojimas būtų suderinamas su gerais papročiais. Tai reiškia, kad Berno konvencija leidžia kūrinius panaudoti be autoriaus leidimo tik mokymo tikslams. Kitokių išimčių Berno konvencija nenustato. Jų negali nustatyti ir Berno sąjungos nariai.

Kaip jau minėjome, ES direktyvoje 2001/29/EB pateiktas išsamus (baigtinis) viešo skelbimo teisės išimčių ir apribojimų sąrašas, todėl valstybės narės negali numatyti kitokių išimčių nei tos, kurios pateikiamos tame sąrašė. Direktyvos 5 straipsnio 3 dalies „a“ punkto, kuris leidžia valstybėms narėms nustatyti autorių teisių bei gretutinių teisių išimtis arba apribojimus, kai kūriniai ar gretutinių teisių objektai „naudojami vien iliustracijos tikslais mokomajame arba mokslo tiriamajame darbe <...> tiek, kiek tai pateisina nekomerciniai tikslai.“⁵⁴.

„ES direktyva pakartoja Berno konvencijos nuostatą. Kitaip ir negali būti, nes Konvencija leidžia Sąjungos šalių vyriausybėms nustatyti platesnę autorių teisių apsaugą negu nustato Konvencija, o tai reiškia, kad autorių teisių apsaugos susiaurinti negalima“⁵⁵.

LR Seimo teisės ir teisėtvarcos komiteto nuomone, „Išdėstyti reikalavimai suponuoja atitinkamo teisinio reglamentavimo preciziškumo poreikį, nustatant autorių teisių apribojimo atvejus. Atsižvelgiant į tai, manytume, kad kūrinio atgaminimas ir viešas skelbimas be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo pirmiausia turėtų būti siejamas su mokymo procesu, o ne su kūrinio atlikimo vieta“.⁵⁶

Lietuvos rašytojų sąjungos nuomone⁵⁷, tokia pataisa prieštarautų tarptautinėms konvencijoms bei tarptautinei praktikai ir visiškai apribotų teises tų muzikos ir tekstų autorių, kurie

⁵⁴ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo Nr. 2001/29/EB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2001, L-167.

⁵⁵ LR Seimo teisės ir teisėtvarcos komiteto išvada dėl LR ATGTĮ papildymo 27¹ straipsniu įstatymo projekto (XP-2064(2)) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=300487&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas 2008-11-15

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat.

turi retą gebėjimą kurti visų pirma vaikams. Jeigu yra tikras reikalas padėti vaikų koncertų rengėjams (nors iš tiesų tai nedidelės sumos), tai gali būti padaryta taisant ne ATGTĮ, o kitus norminius aktus – tarkim, šį atlyginimą prisiimti valstybei pagal analogiją su atlyginimu už knygų panaudą bibliotekose.

Autorius sutinka su ta nuostata, kad kūrinio atlikimas turi būti siejamas ne su jo vieta, o su renginio, kurio metu kūrinys atliekamas, tikslais. Toks viešo atlikimo teisės apribojimas gali būti taikomas, kuomet nėra siekiama jokių komercinių tikslų.

Svarstymui taip pat buvo pateiktas ATGTĮ 26 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas⁵⁸, kuriuo norima apriboti autorių ir gretutinių teisių subjektų teises atgaminant ir viešai skelbiant teisių objektus valdžios institucijų organizuojamų oficialių švenčių metu. Autoriaus nuomone, šį viešo skelbimo teisės apribojimą vertinant Trijų pakopų testo reikalavimų atžvilgiu, būtų tenkinamos pirma ir antra sąlygos, t.y. apribojimas nustatytas tam tikru ypatingu atveju ir jo naudojimas neprieštarauja įprastiniam kūrinio naudojimui. Tačiau autorės vertinimu, toks teisių turėtojų turtinių teisių apribojimas nepagrįstai pažeidžia jų turtinius interesus, nes apima sritį iš kurios teisių turėtojai gauna pajamas, todėl jis neturėtų būti taikomas.

Remiantis ATGTĮ 25 straipsnio nuostatomis, leidžiama be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo panaudoti kūrinį karikatūrai ar parodijai. Parodijos atveju atlikėjas norėdamas kūrinį atlikti viešai parodijos forma, galėtų tai atlikti be autoriaus sutikimo ir autorinio atlyginimo mokėjimo. Tačiau šiuo atveju labai svarbu atskirti pačio atliekamo kūrinio parodiją ir to kūrinio atlikėjo(ų) parodijavimą. Glaustai apžvelgsime vieną bylą⁵⁹. Joje ieškovas (LATGA-A) prašė teismo iš atsakovo (koncerto organizatorius) priteisti autorinio atlyginimo sumą už kūrinio panaudojimą viešam atlikimui vieno iš koncertų metu. Ieškovo teigimu koncerto metu garsus rusų atlikėjas Vladimiras Vinokuras parodijavo ne pačius kūrinius, o jo atlikėjus. Teismas konstatavo, kad koncerto metu skambėjo originalūs kūriniai (su nepakeistu tekstu, nepakeista muzika), o parodijuotojas paprasčiausiai pamėgdžiojo tam tikrų atlikėjų kūrinių atlikimo manierą ir stilių. „Faktiškai koncerte skambėjo originalūs kūriniai, kuriuos atlieka parodijuojami atlikėjai, toks atlikimas yra viešas kūrinio atlikimas – viena iš turtinių autorių teisių, nurodytų ATGTĮ 15 straipsnyje. Be to, draudžiama pasinaudojant turtinių teisių apribojimu, gauti komercinę naudą“.⁶⁰

⁵⁸ LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 26 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316849&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2008-11-17.

⁵⁹ Vilniaus apygardos teismo byla LATGA-A v. VŠĮ „Pramogų tiltas“ Nr. 2A-43-52/2006.

⁶⁰ Ten pat

Apibendrinant šio skyriaus nuostatas, galima pažymėti, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių atžvilgiu gali būti numatomos išimtys ir apribojimai, siekiant derinti teisių turėtojų ir visuomenės interesus, tačiau tik laikantis bendrųjų išimties ir apribojimams taikomų reikalavimų (Trijų pakopų testo), nepažeidžiant tarptautinių įsipareigojimų bei ES reguliavimo šioje srityje. Išimtys ir apribojimai turi būti nustatomi aiškiai ir nedviprasmiškai, bei nurodant, kokiais tikslais jie taikomi. Išimtys ir apribojimai jokių būdu negali būti taikomi, jei viešo atlikimo ir viešo skelbimo atveju, siekiama komercinių tikslų. Universalus Trijų pakopų testas turi būti taikomas ir elektroninės aplinkos sąlygomis, žinoma, įskaitant ir viešo skelbimo, bei kūrinių padarymo viešai prieinamais išimčių taikymo atvejais. Nepaisant to, jog šalims palikta galimybė numatyti konkrečias išimtis ir apribojimus teisių objektų viešo atlikimo ir skelbimo srityse, tokių išimčių ir apribojimų nustatymas turi būti nustatytas tik kruopščiai įvertinus visas aplinkybes, kadangi nustačius tam tikros srities apribojimus (pvz. religinių apeigų metu), rizikuojama, jog tos srities autoriai, negaudami tinkamo atlygio, atsisakys tokios kūrybos, taip bus slopinamas kūrybiškumas bei kultūrinė įvairovė.

1.3 Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinimo reglamentavimas

Dabartiniuose tarptautiniuose ir ES teisės aktuose, kuriuose aptartos viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisės, su teisių įgyvendinimu susijusių nuostatų nėra daug. Jau minėtose tarptautinėse konvencijose ir sutartyse numatytos tik bendro pobūdžio nuostatos, kuriomis šalys įsipareigoja garantuoti efektyvią numatytų teisių apsaugą, tačiau nei tarptautiniu lygiu, nei ES lygiu nėra priimtų norminių teisės aktų, skirtų šių teisių įgyvendinimui reguliuoti, kuriuose būtų reglamentuotas šių teisių įgyvendinimo mechanizmas, todėl ši sritis palikta nacionalinio reguliavimo dalyku.

Anksčiau minėtuose tarptautiniuose teisės aktuose buvo tik keletas nuostatų, susijusių su viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinimu. Tam tikrais atvejais šalims buvo numatyta galimybė taikyti privalomas licencijas, o ES direktyvose 93/83/EEB ir 2001/29/EB buvo paminėtos nuostatos dėl išplėstinio administravimo taikymo galimybės, tačiau platesnio kolektyvinio administravimo reglamentavimo jose nebuvo. Todėl valstybės, užtikrindamos tarptautinių įsipareigojimų autorių teisių srityje vykdymą bei garantuodamos efektyvią teisių apsaugą bei jų įgyvendinimą, numato kolektyvinį teisių administravimą kaip vieną iš priemonių sėkmingai autorių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugai, tačiau visa kolektyvinio administravimo sistema reguliuojama nacionaliniais teisės aktais.

Tačiau kyla klausimas: ar vien tik nacionalinio reguliavimo kolektyvinio administravimo srityje dabartinėmis sąlygomis pakanka, jau kurį laiką yra keliamas. Didžiausios problemos atsirado

teisių, susijusių su muzikos kūriniais, įgyvendinimu skaitmeninėje aplinkoje, būtent kūrinų viešo skelbimo srityje. Atsižvelgiant į tai, jog kūrinų naudojimas internete neapsiriboja nacionalinėmis sienomis, galima įsivaizduoti situaciją, kuomet asmuo norėdamas padaryti kūrinį viešai prieinamą internete neribotoje teritorijoje, turėtų gauti atskirus leidimus tai atlikti kiekvienoje valstybėje atskirai. Atsižvelgiant į tai, jog kolektyvinio administravimo institucijos veikia tarptautinių dvišalių sutarčių pagrindu, pagal kurias kitos šalies kolektyvinio administravimo institucija neturi teisės suteikti licencijos kūrinis naudoti ne savo šalies teritorijoje, nėra galimybės gauti vieną visais šalimis apimančią licenciją. Atsižvelgiant į susidariusią situaciją, atsirado reguliavimo poreikis, kuris išspręstų šią situaciją, kadangi nacionalinio reguliavimo šiuo atveju nebepakako.

Bandymų reguliuoti praktinę teisių įgyvendinimo sritį skaitmeninėje aplinkoje buvo. 2000 m. buvo pasiūlyta imtis kolektyvinio administravimo reformų⁶¹. 2003 m. gruodžio mėn. 11 d. Europos parlamento teisės reikalų ir vidaus rinkos komitetas priėmė pranešimą dėl bendrijos autorių teisių kolektyvinio administravimo sistemos, o 2004 m. sausio mėn. 15 d. parlamentas priėmė rezoliuciją, pripažindamas ypatingą kolektyvinio administravimo institucijų vaidmenį kultūros skatinimui ir vystymuisi bei išskeldamas plataus licencijavimo klausimą. Europos Komisija pareiškė susirūpinimą, jog teritoriniu bei monopolijos principais pagrįstas teisių įgyvendinimas gali kliudyti kertiniam laisvo paslaugų judėjimo principui Bendrijoje įgyvendinti.

Iniciatyvos ėmėsi Europos Komisija, kurios nuomone, tuometinis intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas apibrėžtomis teritorijomis lemia šios sistemos neefektyvumą bei buvo nesuderinamas su vidaus rinkos bei konkurencijos teisės nuostatomis. Komisijoje buvo svarstytos trys galimos alternatyvos⁶²: 1) nedaryti nieko; 2) ieškoti būdų kaip pagerinti kolektyvinio administravimo organizacijų bendradarbiavimą panaikinant teritorinius apribojimus ir pašalinant diskriminacines nuostatas iš abipusio atstovavimo sutarčių; 3) suteikti teisių turėtojams galimybę rinktis, kuriai kolektyvinio administravimo institucijai pavesti administruoti jų teises ES lygiu. Kaip efektyviausias variantas numatytas trečiasis, kuris leistų sudaryti konkurencines sąlygas tarp kolektyvinio administravimo institucijų.

⁶¹ Hearing on Collective Management, Brussels, 13-14 November 2000 // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/hearing-collective-mgmt_en.htm; prisijungimo laikas: 2008-11-12.

⁶² Commission of the European Communities. Commission Staff Working Document – Study on a Community Initiative on the Cross – Border Collective Management of Copyright // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf; prisijungimo laikas: 2008-11-26.

Atitinkamai 2005 m. spalio 18 d. Europos komisija priėmė Rekomendaciją⁶³, kuri vėliau susilaukė daug kritikos. Ja skatinama sudaryti galimybes vieningai licencijai ES lygiu gauti, taip sudarant konkurencines sąlygas tarp kolektyvinio administravimo institucijų, leidžiant joms tarpusavyje konkuruoti, sudarant galimybę bet kuriai kolektyvinio administravimo institucijai suteikti visa apimančias licencijas būtent internetinių muzikos paslaugų srityje. Tačiau tai buvo tik rekomendacinio pobūdžio dokumentas, kuris įnešė į šią sritį tik dar daugiau sumaišties, o ne išsprendė iškilusias problemas. Deja, norminio teisės akto, kuriuo ši situacija būtų išspręsta, nėra priimta iki šiol.

2008 m. rugsėjo 25 d. buvo priimta Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje. Atsižvelgiant į skaitmeninio amžiaus ypatybes, aukščiau minėtoje rezoliucijoje Europos komisija yra raginama pateikti pasiūlymą dėl direktyvos, kurią priimtų Parlamentas ir Taryba, taip siekiant:

- a) reglamentuoti kolektyvinį autorių teisių ir gretutinių teisių administravimą internetu tarptautiniu mastu teikiamų muzikos paslaugų srityje;
- b) apsaugoti Europos kultūros įvairovę, mažas suinteresuotas šalis ir vietas kūrinius remiantis nediskriminuojančio vertinimo principu⁶⁴.

Todėl belieka laukti, kuomet bus priimtas norminis teisės aktas, skirtas kolektyvinio administravimo institucijų veiklai reglamentuoti.

⁶³ 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2005, L-276.

⁶⁴ 2008 m. rugsėjo 25 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0462+0+DOC+XML+V0//LT#ref_1_11; prisijungimo laikas: 2008-12-01.

2. TEISĖS VIEŠAI ATLIKTI IR VIEŠAI SKELBTI KŪRINIUS PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

2.1 Individualus viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinimas

Pirmame skyriuje autoriaus padaryta išvada, jog teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūrinis teisinis reglamentavimas buvo sąlygotas technologinės pažangos, tiksliau buvo reakcija į ją, lygiai taip pat technologinė raida įtakojo ir šių teisių praktinį įgyvendinimą.

Pradinėje autorių teisės viešai atlikti kūrinis apsaugos stadijoje buvo įmanoma šios teisės įgyvendinimu rūpintis patiems autoriams. Kūrinių viešas atlikimas būdavo gyvas, nebuvo galimybių daryti kūrinių kopijas bei įrašyti kūrinių atlikimus, kūrinių sklaida buvo maža, todėl autorius galėjo individualiai susitarti su kūrinių naudotojais ir nustatyti kūrinių naudojimo sąlygas. Individualus teisių įgyvendinimas buvo tinkama priemonė išimtinai viešo atlikimo teisei įgyvendinti.

„Savaime aišku, jog išimtinė teisė gali būti įgyvendinama pilniausia apimtimi, jeigu ji yra įgyvendinama individualiai jos savininko“⁶⁵. Individualiai tariantis su kūrinių naudotojais, autoriai turi galimybę patys spręsti, ar leisti kitiems asmenims naudotis savo kūrybinio darbo rezultatais bei nustatyti tokias komercines kūrinių naudojimo sąlygas, kokios jų nuomone geriausiai atitiktų jų interesus. Individualus teisių įgyvendinimas leidžia pačiam autoriui savo nuožiūra disponuoti kūrinium, jis turi teisę spręsti dėl kūrinio panaudojimo galimybės suteikimo kitiems, „tokiu būdu savininkas išlaiko savo kūrinių naudojimo ir skleidimo kontrolę, ir daugiau ar mažiau gali stebėti, ar jo teisės yra gerbiamos“⁶⁶, taip įgyvendindamas išimtinį teisių pobūdį.

Žinoma, individualus teisės viešai atlikti kūrinis įgyvendinimas, kaip ir kitų išimtinių turtinių teisių, geriausiai išreikštų konkretaus teisių turėtojo poziciją, atsižvelgiant į kiekvieną individualią situaciją, tačiau, nors toks būdas yra pilniausios apimties išimtinių teisių įgyvendinimas, sumodernėjusioje viešo atlikimo srityje ir juo labiau vėliau atsiradusioje viešo skelbimo srityje toks teisių įgyvendinimas tapo praktiškai neįmanomas ar bent jau neefektyvus. Autoriai negali skirti didžiosios savo laiko dalies kūrinių naudojimo kontrolei, juk jų pagrindinė veikla yra kūryba, todėl teisių įgyvendinimas perduodamas įgaliotiems atstovams.

⁶⁵ Ficsor, M. Copyright And Related Rights In The Context Of The Internet. // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc; prisijungimo laikas: 2008-11-15.

⁶⁶ Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory? http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

Tarpininkais įgyvendinant šias teises dažnai būna pirminiai kūrinų naudotojai, kurie investuoja į kūrinio paskleidimą ir tampa gretutinių teisių turėtojais, tačiau „būtų dviprasmiška ir rizikinga, jeigu autorius patikėtų savo teisių administravimą agentui, kuris pats tapęs teisių turėtoju“⁶⁷, tačiau tai jau paties autoriaus apsisprendimo galimybė.

Atsiradus galimybei kūrinis atlikti ne tik gyvai, bet ir pasitelkiant kitas technines priemones, atsiradus galimybei kūrinį atlikimus užfiksuoti, susidarius plačioms galimybėms kūriniais naudotis ir juos skleisti, teisių turėtojams tapo tiesiog fiziškai nebeįmanoma kontroliuoti kūrinį panaudojimą, todėl buvo pradėta ieškoti alternatyvų šiam individualiam teisių įgyvendinimui.

Taigi tokią situaciją lėmė daugelis veiksnių⁶⁸:

- 1) *Kūrinių gausa;*
- 2) *Teisių turėtojų gausa;*
- 3) *Naudotojų gausa;*
- 4) *Galimybės prieiti prie kūrinių.*

Tačiau negalima sakyti, jog visose srityse kolektyvinis administravimas tapo būtinybe. Individualus teisių įgyvendinimas kai kurių kūrinių atžvilgiu viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse vis dar yra įmanomas. Individualus teisių įgyvendinimas dažnai taikomas audiovizualinių kūrinių viešo atlikimo ar viešo skelbimo atveju, dažniausiai teisės į šiuos kūrinius įgyvendinamos tiesiogiai derantis tarp naudotojo ir prodiuserio. Tam tikrų kūrinių atžvilgiu nors ir taikomas kolektyvinis teisių teisės viešai atlikti ar teisės viešai skelbti kūrinius įgyvendinimas, tačiau jis artimas individualiam teisių įgyvendinimui, pavyzdžiui tokiais atvejais, kai licencijos suteikiamos atskirai kiekvieno kūrinio panaudojimui. Dramos kūrinių viešo atlikimo atveju, taip vadinamų „didžiųjų teisių“ srityje, dažniausiai šios srities viešo atlikimo teisių administravimas pavedamas kolektyvinio administravimo institucijoms, tačiau kolektyvinio administravimo institucijos veikia kaip atstovai ir dėl šių kūrinių viešo atlikimo tariasi kiekvienu konkrečiu atveju atskirai.

Taigi nors teorijoje išskiriami šie teisių įgyvendinimo būdai⁶⁹ teisių įgyvendinimas: 1) *pačių teisių turėtojų (individualus);* 2) *teisių turėtojų įgaliotųjų atstovų;* 3) *kolektyvinio administravimo asociacijų;* ir nors visi šie būdai gali būti taikomi ir viešo atlikimo bei viešo skelbimo teisių įgyvendinimui, tačiau tam tikrų kūrinių atžvilgiu viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje nei individualus, nei teisių įgyvendinimas per atstovus tapo nebetinkamas techninės pažangos

⁶⁷ Schepens P. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas (Administravimo bendrija autorių ir naudotojų paslaugoms). Vilnius: UNESCO, 2001. P.12.

⁶⁸ Ten pat. P.14.

⁶⁹ Ten pat. P.12.

sąlygomis. Teisių turėtojai negali suteikti leidimo naudoti teisių objektus, kontroliuoti jų panaudojimo ir surinkti atlyginimą iš visų naudotojų t.y. jie negali individualiai pasinaudoti teisės aktuose numatytomis teisėmis. Naudotojai taip pat praktiškai neturi galimybių individualiai susisiekti su kiekvienu teisių turėtoju dėl kūrinių panaudojimo, o kūrinių kiekiai, kuriais norima pasinaudoti yra didžiuliai (pvz. transliacijų atveju) t.y. teisių turėtojai negali individualiai pasinaudoti teisės aktuose numatytomis teisėmis, o kūrinių naudotojai neturi tinkamų sąlygų teisėtai kūriniais naudotis. Kuomet turtinių teisių administravimas pavedamas kolektyvinio administravimo institucijoms, kurios, remiantis tarptautinėmis (dvišalėmis) sutartimis su užsienio šalių asociacijomis, atstovauja ir užsienio teisių turėtojus, situacija tampa daug paprastesnė.

2.2 Kolektyvinis viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinimas

2.2.1 Kolektyvinio įgyvendinimo samprata ir rūšys

Plečiantis tarptautiniai prekybai, vykstant sparčiai technikos pažangai, atsiradus galimybei kūriniais „judėti“, tapo sudėtinga patiems autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojams rūpintis savo teisių apsauga, o muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse individualus teisių įgyvendinimas tapo praktiškai neįmanomas. Kolektyvinio teisių įgyvendinimo poreikis „mažųjų teisių“ srityje tapo ypač reikalingas, kadangi muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse individualus teisių įgyvendinimas tapo ne tik neracionaliu ir sudėtingu, bet praktiškai nebeįmanomu. Atsižvelgiant į tai, jog „išimtinė teisė yra gryniausia autorių teisių apsaugos forma, bet masinėje rinkoje sunkiausiai įgyvendinama“⁷⁰, vis dėl to bandoma ieškoti praktinių šių teisių įgyvendinimo būdų, kurie leistų išsaugoti šių teisių išimtinį pobūdį ir tik išimtiniais atvejais, kuomet iškilusių problemų neįmanoma išspręsti kitaip, taikomos privalomosios licencijos⁷¹.

Atsižvelgiant į susidariusią situaciją, tapo akivaizdus poreikis viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje sukurti sistemą, kuri sudarytų galimybes teisių turėtojams pasinaudoti savo teisėmis ir gauti tinkamą atlygį, o naudotojams sudaryti kuo paprastesnes galimybes kūriniais ir gretutinių teisių objektais teisėtai naudotis. Alternatyvos buvo kelios t.y. išimtinės teisės, kurias individualiai įgyvendinti tapo praktiškai neįmanoma (tai būtent apimtų ir viešo atlikimo bei viešo skelbimo

⁷⁰ Gervais D. *Collective Management of Copyright and Related Rights – The Hague: Kluwer Law International, 2006.*

⁷¹ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija 1971). - Vilnius, 2001. P. 77.

teises), pakeisti teisėmis į atlyginimą arba „daug tinkamesnis pasirinkimas, būtent kolektyvinis administravimas“⁷².

Kolektyvinis administravimas šiandien yra tinkamiausia priemonė įgyvendinti muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises. Teisių turėtojų, perleidusių įgyvendinti savo turtines teises į muzikos kūrinius kolektyvinio administravimo institucijoms, yra ženklus. Šiandien LATGA-A atstovauja 1 598 muzikos kūrinių ir muzikos kūrinių teksto autorius bei leidėjus iš bendro 3 591 atstovaujamo autorių skaičiaus. Be to, 2007 m. iš LATGA-A surinkto 15 253 312 Lt autorinio atlyginimo, 11 814 573 Lt buvo surinkta už muzikos kūrinių naudojimą (žinant tą faktą, kad viešas atlikimas ir viešas skelbimas yra pagrindiniai muzikos kūrinių panaudojimo būdai).⁷³ AGATA 2007-12-31 dienai atstovavo 1 256 gretutinių teisių subjektus, iš jų: atlikėjai – 1 136; fonogramų gamintojai – 69. Per 2007 m. buvo surinktas 4 024 368 Lt dydžio autorinis atlyginimas iš gretutinių teisių objektų naudotojų.⁷⁴

Kolektyvinio teisių administravimo samprata teisės aktuose nėra įtvirtinta, tačiau sistemiškai vertinant ATGTĮ nuostatas bei atsižvelgiant į kolektyvinio administravimo esmę ir atliekamas funkcijas, galima teigti, jog kolektyvinis teisių administravimas – tai autorių ir gretutinių teisių įgyvendinimas, remiantis sutartimis, pasirašytais tarp teisių turėtojų ir kolektyvinių administravimo asociacijų.

Kolektyvinis teisių administravimas gali būti skirstomas į *privalomą* ir *neprivalomą*. ATGTĮ 65 str. numato sąrašą sričių, kuriose kolektyvinis administravimas gali būti taikomas (vadinasi jis yra neprivalomas), į šią sritį patenka ir muzikos ir literatūros kūrinių viešas atlikimas bet kokiais būdais ir priemonėmis; literatūros ir meno kūrinių transliavimas, retransliavimas, kitoks viešas skelbimas (įskaitant foninę muziką); gretutinių teisių objektų padarymas viešai prieinamų kompiuterių tinklais. Šių teisių turėtojams paliekama teisė patiems spręsti, kaip šias teises įgyvendinti: ar individualiai, ar kolektyvinio administravimo būdu. Tuo tarpu privalomas kolektyvinis administravimas numatytas viešo skelbimo srityje būtų šiais atvejais: fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, transliavimui, retransliavimui ir kitokiam viešam skelbimui (įskaitant foninę muziką) (šiuo atveju neišimtinių teisių įgyvendinimui) ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų

⁷² Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory? http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

⁷³ LATGA-A veiklos ir finansinės atskaitomybės ataskaita 2007 metai // http://www.latga.lt/data_2/upl_ill/ Veiklos%20ir%20finansine%20ataskaita%202007%20laikrast.doc; prisijungimo laikas: 2008-12-02.

⁷⁴ 2007 m. AGATA veiklos ataskaita // http://www.agata.lt/files/agata_ataskaita_2007.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-19.

kabelinei retransliacijai (išskyrus atvejus, kai tai yra pačių kabelinės retransliacijos operatorių programos).

Atsižvelgiant į tai kokia apimtimi kolektyvinis administravimo institucijos gali įgyvendinti pavestas teises, kolektyvinis administravimas gali būti skirstomas į *visapusišką*, kuomet suteikiamos neišimtinės licencijos naudoti kūrinis ar gretutinių teisių objektus, surenkamas autorinis atlyginimas, kuris paskirstomas teisių turėtojams (tokiu būdu įgyvendinamos ir išimtinės viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisės) bei *dalinį*, kuomet surenkamas ir paskirstomas atlyginimas teisių turėtojams, tačiau neišimtinės licencijos nėra suteikiamos, tai būtų neišimtinių gretutinių teisių subjektų teisių įgyvendinimo atveju, kuomet numatytos privalomosios licencijos viešo skelbimo atveju, tai būtų fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, transliavimui, retransliavimui ir kitokiam viešam skelbimui (įskaitant foninę muziką). Pagal tai atitinkamai skiriasi ir sutarčių sudaromų su kūrinis naudotojais rūšys, pirmuoju atveju, pasirašoma neišimtinė licencija, antruoju, sudaroma sutartis dėl kūrinio naudojimo.

Tačiau dar galima išskirti ir trečią formą prie privalomo ir neprivalomo kolektyvinio administravimo, tai būtų *išplėstas kolektyvinis administravimas* (angl. *extended collective management*), kurio pagrindas yra prezumpcija, jog atstovaujamos visos pasaulinis repertuaras, tačiau teisių turėtojai turi galimybę pranešti, jog jie nenori, jog jų teisės būtų kolektyviai administruojamos. Pagal šią sistemą „tuo atveju, kai yra kolektyvinio administravimo organizacija, kuriai pavesta administruoti tam tikras daugelio teisių turėtojų teises, ir jeigu yra pakankamai atstovaujama toje srityje, tokio kolektyvinio administravimo galiojimas yra įstatymiškai išplečiamas apimant ir teises tų teisių turėtojų, kurie nepatikėjo organizacijai atstovauti savo teisių, tačiau paliekant teisių turėtojams galimybę atsisakyti kolektyvinio administravimo sistemos“⁷⁵. Taigi administruojant išimtinės teises, teisių turėtojams turi būti palikta galimybė individualiai įgyvendinti savo teises ir atsisakyti kolektyvinio administravimo, o ši sistema tokią galimybę palieka.

Išplėstinis administravimas viena iš tuščių licencijų (angl. *blanket licence*) pagrindu pagrįstų sistemų formų, antroji „*garantija pagrįsta sistema*“, kuri pasižymi šiais elementais⁷⁶: 1) galimybė atstovauti repertuarą, kuris nepriklauso kolektyvinio administravimo organizacijai, turi būti numatyta įstatymiškai; 2) kolektyvinio administravimo organizacija turi garantuoti, jog visa apimančios licencijos naudotojai nesulauks pretenzijų iš individualių teisių turėtojų, o jei sulauktų, tokie ginčai turėtų būti išspręsti organizacijos, dėl to naudotojams turi būti kompensuotos visos

⁷⁵ Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory? http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

⁷⁶ Ten pat.

patirtos išlaidos; 3) organizacijos turi garantuoti, kad jos elgiasi su teisių savininkų teisėmis, kurios jiems nėra perleistos, tinkamu būdu, atsižvelgiant į teisių prigimtį.

„Tuščių licencijų“ taikymas, leidžia naudoti pasaulinį kūrinių ar gretutinių teisių objektų sąrašą. Nacionalinis ir dvišalių sutarčių pagrindu atstovaujamas kūrinių ir gretutinių teisių objektų sąrašas niekuomet neapima viso pasaulinio repertuaro. Todėl visą pasaulinį repertuarą apimančios licencijos suteikimo galimybė vertintina kaip privalumas, „vienas svarbiausių išsivysčiusių kolektyvinio administravimo sistemų elementų yra galimybė naudotojams suteikti visą pasaulinį repertuarą apimančias licencijas (*angl. blanket licence*)“.⁷⁷

Lietuvoje išplėstinis administravimas kūrinių ir gretutinių teisių objektų viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse nėra taikomas. Iš sutarčių, kurios sudaromos dėl kūrinių ir gretutinių teisių objektų viešo atlikimo ir viešo skelbimo matyti, jog naudotojams suteikiama teisė naudoti tik kolektyvinio administravimo institucijos atstovaujamą repertuarą, tai yra kolektyvinio administravimo institucijų tiesiogiai atstovaujamą repertuarą (kurį kolektyvinio administravimo institucijai yra pavedę administruoti teisių turėtojai) ir užsienių šalių kolektyvinio administravimo institucijų atstovaujamą repertuarą, kurį nacionalinės kolektyvinio administravimo institucijos atstovauja pagal dvišales sutartis, pasirašytas tarp kolektyvinio administravimo asociacijų. Tačiau realiai kūrinių naudotojai naudoja visą apimančią pasaulinį repertuarą, kadangi kūrinių naudotojai kiekvienu atveju nesitikrina, ar tas konkretus kūrinys yra įtrauktas į atstovaujamo repertuaro sąrašą. Todėl tokiais atvejais, kai pateiktose kūrinių naudotojų ataskaitose nurodoma, jog buvo atlikti kūriniai, kurie nėra įtraukti į atstovaujamo repertuaro sąrašą, kolektyvinio administravimo asociacija praneša teisių turėtojams, jog buvo gautas atlyginimas už jų kūrinių viešą atlikimą ar viešą paskelbimą, tačiau Lietuvoje teisės viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse yra administruojamos tik tuo atveju, jeigu teisių turėtojai išreiškia valią, kad jų kūriniai būtų taip administruojami.

Atsižvelgiant į tai, jog ATGTĮ nenumato išplėstinio administravimo galimybes, repertuaras, kuriuo suteikiama teisė naudotis neapima viso pasaulinio repertuaro. Dėl to, kūrinių, kurie nėra įtraukti į atstovaujamo repertuarą, viešas atlikimas ir viešas skelbimas neturint atskiro leidimo yra neteisėti ir kūrinių naudotojas bet kada gali tikėtis sulaukti pretenzijų iš teisių turėtojų. Todėl svarstyтина galimybė ATGTĮ numatyti išplėstinį autorių teisių ir gretutinių teisių administravimą viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse, atsakomybę dėl galimų ginčų prisiimant kolektyvinio

⁷⁷ Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory?
http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf;
prisijungimo laikas: 2008-12-12

administravimo institucijoms, o kūrinių naudotojams garantuojant, jog jie gali naudotis visa apimančiu pasauliniu repertuaru nebus sulaukta pretenzijų.

Tačiau atsižvelgiant į tai, jog kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse autoriams numatytos išimtinės teisės, autoriai bet kada gali apsispręsti, jog jie nenori, kad jo kūriniai būtų viešai atliekami ar viešai skelbiami. Todėl ir sutartyse dėl kūrinių ar gretutinių teisių naudojimo įtraukiamos nuostatos, jog gali tam tikrus kūrinius gali būti uždrausta naudoti. Tokia teise gali pasinaudoti teisių turėtojai pranešdami apie tokią poziciją kolektyvinio administravimo institucijai, žinoma, turi būti nustatytas pakankamas terminas informuoti kūrinių naudotojus, apie tokį nurodymą. Tačiau realiai, praktiniame šių teisių įgyvendinime tokių pageidavimų praktiškai nebūna.

Tačiau ATGTĮ išplėstinio administravimo galimybė numatyta specialiu atveju, ATGTĮ 65 str. 4 d. nurodoma, jog, kai autorių teisių ar gretutinių teisių subjektas nėra suteikęs įgaliojimų jokiai kolektyvinio administravimo asociacijai įgyvendinti jo išimtinę teisę leisti kūrinio ar gretutinių teisių objekto kabelinę retransliaciją, laikoma, kad tokius įgaliojimus turi kolektyvinio administravimo asociacija, Lietuvos Respublikos teritorijoje administruojanti tokio pobūdžio teises. Toks autorių teisių ar gretutinių teisių subjektas turi tokias pačias teises ir įsipareigojimus pagal kabelinės retransliacijos operatorių ir kolektyvinio administravimo asociacijos sudarytas sutartis kaip ir kiti teisių subjektai, kurie yra suteikę tai asociacijai tokius įgaliojimus. Jei išimtinės teises į kūrinių ar gretutinių teisių objektų kabelinę retransliaciją Lietuvos Respublikoje administruoja daugiau negu viena kolektyvinio administravimo asociacija, autorių teisių ar gretutinių teisių subjektas gali pasirinkti, kuri iš tų asociacijų bus laikoma įgaliota administruoti jo teises.

Tokia visą pasaulinį repertuarą apimančių licencijų galimybė numatyta ir ES Tarybos direktyvos 93/83/EEB 3 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodoma, jog valstybė narė gali numatyti, kad atlygio surinkimo organizacijos ir transliavimo organizacijos kolektyvinė sutartis dėl tam tikros kūrinių kategorijos gali būti taikoma tos pačios kategorijos teisių turėtojams, kurių atlygio surinkimo organizacija neatstovauja, tuo atveju, kai viešas perdavimas per palydovą vyksta kartu su antžemine to paties transliuotojo vykdoma transliacija, ir neatstovaujamas teisių turėtojas visada turi turėti galimybę savo kūriniams netaikyti kolektyvinės sutarties ir savo teisėmis naudotis individualiai arba kolektyviai⁷⁸. Nuostata dėl išplėstinio kolektyvinio administravimo numatyta ir ES direktyvos 2001/29/EB konstatuojamosios dalies 18 p., kuriame nurodoma, jog ši direktyva nesumenkina

⁷⁸ Europos Tarybos direktyva 1993 m. rugsėjo 27 d. dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1993, Nr. L-248.

valstybėse narėse teisių vadybai skirtų priemonių, pvz., išplėstinių kolektyvinių licencijų⁷⁹. Taigi valstybės narės turi pasirinkti, ar taikyti tokią kolektyvinio administravimo sistemą.

Autorės nuomone, išplėstinis teisių administravimas muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityse turėtų būti įtvirtintas ATGTĮ, kadangi realiai taip būtų teisėtai atstovaujama viso pasaulinio repertuaro autoriams, o teisių naudotojams būtų užtikrinama, kad jie nesusilauks pretenzijų dėl neteisėto atskirų kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimo viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu.

Išplėstas kolektyvinis administravimas bei garantijų sistema yra tradicinio kolektyvinio administravimo įgyvendinimo būdų atmainos, pagrįstos „tuščių“, visą pasaulinį repertuarą apimančių licencijų suteikimo sistema.

„Tradicinė kolektyvinio administravimo sistema yra tuomet, kai yra nustatyti bendri tarifai, licencijavimo sąlygos, ir veikia tikras kolektyvas už jų, o administravimo institucija veikia jų vardu“⁸⁰, tačiau šiuo metu galima išskirti ir kitokius jungtinio administravimo būdus, kuriems nėra būdingi visi šie elementai. Pavyzdžiui, prodiuseriai, leidėjai, kurie yra turtinių teisių į kūrinius, kuriuos sukūrė daugelis autorių, turėtojai, jie steigia atskiras organizacijas bendram teisių administravimui (*angl. rights clearance systems*). Tai dažniausiai agentūrų tipo sistemos, kurių pagrindinė užduotis, kuo greičiai ir tiksliau surinkti atlygį mažiausiomis išlaidomis ir jį paskirstyti. „Pagrindinis tokios sistemos elementas tai, jog pasiūlomas vienintelis licencijos išdavimo šaltinis, taip sumažinantis išlaidas tiek teisių turėtojams, tiek kūrinių naudotojams“⁸¹. Tokios sistemos atveju taikomos individualizuotos sąlygos ir tarifai. Be to, tam tikrose srityse atsiranda tendencija, jog sudaromos skirtingų kolektyvinio administravimo organizacijų koalicijos (*angl. one stop shop*) kaip pavyzdžiui multimedijos produkcijos, kuri kuriama iš daugelio kūrinių, atveju, pagal koacinį variantą leidimas gaunamas iš vieno šaltinio, lengvai ir greitai.⁸² Tai tam tikri ne individualaus teisių įgyvendinimo būdai, tačiau nepriskirtini prie tradicinio kolektyvinio administravimo.

Kolektyvinis administravimas pasireiškia savo narių teisių turėtojų teisių įgyvendinimu pagrinde per licencijavimo sistemą, t.y. kolektyvinio administravimo institucijoms atstovaujant daugybę teisių turėtojų, kurie sutelkdami savo teisių įgyvendinimą į vienas rankas sudaro galimybę

⁷⁹ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo Nr. 2001/29/EB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2001, Nr. L-167.

⁸⁰ Ficsor M. Collective management of copyrights and related rights. - Geneva: WIPO, 2002. P.31.

⁸¹ Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory?

http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c753Ficsor+Eng.pdf,

prisijungimo laikas 2008-12-12.

⁸² Collective Management of Copyright and Related Right // http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html; prisijungimo laikas: 2008-12-10.

gauti leidimą šiais kūriniais naudotis iš centralizuoto šaltinio. Kolektyvinio administravimo atveju kūriniai yra vertinami vienodai, nustatomi vieningi tarifai už kūrinių panaudojimą, kūrinių panaudojimo sąlygos. Taigi kolektyvinis administravimas buvo rastas kaip priemonė tiek teisių turėtojams įgyvendinti jiems suteiktas teises, tiek ir kūrinių naudotojams sudarant paprastesnes sąlygas kūriniais pasinaudoti, o tokiose srityse kaip muzikos kūrinių viešas atlikimas ir viešas skelbimas kolektyvinis administravimas tapo nepakeičiama teisių įgyvendinimo priemone.

„Kolektyvinis administravimas yra vienas iš labiausiai išbandytų būdų, sudarantis galimybes efektyviam autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimui <...> ir yra geriausias būdas sudaryti sąlygas atlyginti kūrėjams“⁸³. Šiandieninėmis kūrinių naudojimo sąlygomis, „Viena galima aiškiai pasakyti, jog kolektyvinis administravimas yra viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl autorių teisės veikia“⁸⁴.

Taigi kolektyvinis administravimas atsirado kaip priemonė įgyvendinti tas teises, kurias individualiai įgyvendinti tapo praktiškai nebeįmanoma ar neefektyvu, todėl jis ypač tiko muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisėms įgyvendinti. Be to „kolektyvinis administravimas yra sąlyga, leidžianti išlaikyti bent jau dalelę išimtinių teisių pobūdžio ir yra vienintelė veiksminga alternatyva privalomosioms licencijoms“⁸⁵. O ir privalomųjų licencijų atveju, kolektyvinis administravimas yra patogus būdas atlygiui surinkti ir paskirstyti.

2.2.2. Viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių kolektyvinio administravimo tvarka

Kolektyvinio administravimo institucijos, pradėjusios veikti dar XIX a. ir veikiančios *teritoriniu principu* bei *nacionalinio reguliavimo pagrindu*, jau turi per ilgą laiką susiformavusias tradicijas ir funkcionavimo tvarką.

Kolektyvinio administravimo institucijos yra *valdomos jų narių* ir atstovauja jų interesus. Tačiau siekiant efektyvių rezultatų kolektyvinio administravimo srityje, būtinas *tarptautinis kolektyvinio administravimo institucijų bendradarbiavimas*. Užsienio šalių autorių repertuaras atstovaujamas remiantis abipusėmis tarptautinėmis sutartimis, sudarytomis tarp kolektyvinio administravimo asociacijų. Tačiau užsienio šalių autoriai gali tiesiogiai kreiptis į Lietuvos

⁸³ Collective management of rights in Europe. The quest of efficiency // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/study-collective-management-rights-study-collective-management-rights-en.pdf; prisijungimo laikas: 2008-11-26.

⁸⁴ Ficsor M. Collective management of copyrights and related rights. - Geneva: WIPO, 2002. P. 31.

⁸⁵ Ten pat. P. 130.

kolektyvinio administravimo asociaciją ir tapti jos nariu. Ankstesnėje ATGTĮ redakcijoje tokios nuostatos nebuvo, todėl atstovavimas buvo galimas tik abipusių sutarčių atveju. Kolektyvinio administravimo institucijų bendradarbiavimas yra svarbus veiksnys efektyviam teisių administravimui.

Kolektyvinio administravimo institucijos kaip pelno nesiekiančios organizacijos nors ir pirmiausia rūpinasi privačiais teisių turėtojų, kurių turtines teises joms pavesta administruoti, interesais, jos kartu veikia ir kaip *tarpininkas* tarp teisių turėtojų ir kūrinių naudotojų. „Nors šių asociacijų paskirtis yra visų pirmiausia ginti privačius savo narių – teisių turėtojų interesus, jų veikla naudinga ir visuomenės viešajam interesui, nes sudaroma galimybė kultūros įvairovei, užtikrinant nesudėtingą ir teisėtą pasaulio kūrinių panaudojimą.“⁸⁶

Viešo skelbimo teisė susijusi tiek su autoriais, tiek su gretutinių teisių subjektais, dvejomis skirtingomis teisių turėtojų grupėmis, kurios tarpusavyje yra glaudžiai susijusios. Nors kartais tas pats asmuo gali būti ir dainos autorius, ir kompozitorius, ir atlikėjas ar net ir fonogramos gamintojas, tačiau tokie atvejai yra išimtis. Daugelyje šalių autorių teisės ir gretutinių teisių subjektų teisės yra administruojamos atskirų kolektyvinio administravimo asociacijų.

Lietuvoje sėkmingai veikia dvi kolektyvinio administravimo asociacijos. Tai Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A), įsteigta 1991 m. bei kolektyviai administruojanti autorių teises, ir Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA), įsteigta 1999 m. bei kolektyviai administruojanti atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises. Pirmuosius žingsnius žengia ir Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija (AVAKA).

Pagrindiniai LATGA-A ir AGATA veiklos principai yra panašūs, nors administruojamos skirtingų teisių turėtojų grupių teisės. Autorės nuomone, tai, jog veikia dvi institucijos, administruojančios skirtingų subjektų grupių teises iš vienos pusės yra gerai, kadangi asociacija yra tų specifinės subjektų grupės atstovė, ji geriau gali atstovauti mažesnės grupės interesus, be to autorių ir gretutinių teisių subjektų interesai nėra tapatūs. Iš kitos pusės, kūrinių naudotojams (bent jau asociacijų veiklos pradžioje) būdavo nesuprantama, kodėl reikia mokėti dviem asociacijoms. Pavyzdžiui, kūrinių viešo atlikimo atveju, kuomet panaudojama fonograma yra ir gretutinių teisių objekto skelbimas, todėl ir sutartis turi būti pasirašyta tiek su autorių teises, tiek su gretutines teises administruojančia asociacija, o atlygis už kūrinio viešą atlikimą ir gretutinių teisių objekto viešą skelbimą taip pat turi būti sumokamas tiek autoriams, tiek gretutinių teisių turėtojams. Kūrinių

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro įsakymas Nr. IV-645 „Dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2007, Nr.116-4753

naudotojams būtų paprasčiau dėl kūrinių panaudojimo kreiptis ir sutartis pasirašyti su viena, o ne su dviem asociacijomis. Rekomendacijose dėl viešo kūrinių atlikimo ir viešo skelbimo⁸⁷ nurodoma, jog kolektyvinio administravimo asociacijos turėtų apsvarstyti galimybes supaprastinti licencijų suteikimo ir atlyginimo surinkimo sąlygas taip, kad naudotojams nereikėtų pasirašyti atskirų sutarčių su dviem kolektyvinio administravimo asociacijomis, kadangi kūrinių naudotojai kelia nepasitenkinimą, kad sutartis dėl kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo reikia sudaryti su dviem kolektyvinio administravimo asociacijomis.

Trumpai aptarsime sistemą, kaip vyksta kolektyvinis administravimas įgyvendinant viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises. Visų pirma, teisių turėtojai suteikia įgaliojimus kolektyvinio administravimo organizacijoms administruoti turtines viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises t.y., kolektyvinio administravimo institucijai pavedama kontroliuoti jiems priklausančių darbų naudojimą viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu, derėtis su būsima naudotojais, suteikti jiems licencijas, nustatyti jose atitinkamą atlyginimą, surinkti tą atlyginimą ir paskirstyti jį teisių turėtojams.

Autoriai ir gretutinių teisių subjektai kolektyvinio administravimo institucijos nariais dažniausiai tampa ir įgaliojimus įgyvendinti savo išimtinės turtines teises suteikia pasirašydami narystės kolektyvinio administravimo asociacijoje sutartį. Narystės sutartyje visų pirma išsamiai aptariamos turtinės teisės, kurias narys perduoda kolektyviai administruoti, gali būti pavedamos visos turtinės teisės bendrai arba nurodant konkrečias teises pvz. kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo. Sutartyje taip pat nurodomi konkretūs teisių perdavimo atvejai. Be to, sutartyje taip pat aptariami tiek nario, tiek kolektyvinio administravimo institucijos įsipareigojimai, t.y. – atlyginimo išmokėjimo sąlygos, informacijos teikimo būdai, tvarka bei jos konfidencialumas, šalių atsakomybė, narių teisių gynimas, jų atstovavimas teismuose bei kitose institucijose ir kiti įsipareigojimai. Tapti kolektyvinio administravimo institucijos nariu turi teisę kiekvienas autorius, atlikėjas, fonogramos gamintojas ir kiti subjektai, turintys kūrinių, įrašų ar kitų gretutinių teisių objektų bei teisę už jų naudojimą gauti atlyginimą. Tačiau kolektyviai gali būti administruojami tik paskelbti kūriniai.

Kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse teisės įgyvendinamos per LATGA-A Muzikos kūrinių direkciją ir Dramos kūrinių direkciją. „Turėdamos autorių įgaliojimus įgyvendinti jiems priklausančias turtines teises, direkcijos suteikia neišimtinės licencijas tiems kūrinių

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2007 m. spalio 25 d. įsakymas Nr. IV-645 „Dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2007, Nr.116-4753.

naudotojams, kurie nori kūrinis viešai atlikti įvairiais būdais ir priemonėmis⁸⁸. Tuo tarpu gretutinių teisių subjektų teisės susijusios su kūrinis viešu skelbimu įgyvendinamos per AGATĄ.

Kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojai sutartis su kolektyvinio administravimo institucijomis dėl kūrinis ir gretutinių teisių objektų naudojimo viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu turi sudaryti prieš kūrinis ar gretutinių teisių objektų naudojimą (pvz. Lietuvoje, remiantis ATGTĮ 70 str. 2 d., kūrinis ir gretutinių teisių objektų naudotojai privalo ne vėliau kaip prieš 3 dienas iki kūrinis ar gretutinių teisių objektų naudojimo kreiptis į kolektyvinio administravimo asociaciją su prašymu suteikti licenciją prašyme nurodytu būdu naudoti kūrinis ar gretutinių teisių objektus). „Tačiau praktikoje būna atvejų, kai sutartis su restoranais, kavinėmis ir kitais viešais fonogramų paskelbėjais sudaroma jau panaudojus atlikimo įrašus ir fonogramas, tuomet, kai į naudotojus kreipiasi kolektyvinio administravimo institucijų atstovai“⁸⁹.

Vienas iš pagrindinių klausimų, kylančių santykiuose su naudotojais, tai mokamo atlyginimo dydis. Jis įvairiose šalyse nustatomas skirtingai ir priklauso nuo galiojančių įstatymų bei bendros situacijos.⁹⁰ Kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudojimo viešam atlikimui ar viešam skelbimui atlyginimo, mokamo kolektyvinio administravimo institucijomis, dydis nustatomas atsižvelgiant į įvairius kriterijus, kuriuos lemia naudotojo tipas: transliuotojų (televizijos, kabelinės televizijos, radijo stotys) mokamas atlyginimas apskaičiuojamas remiantis jų gautomis pajamomis; viešbučių, motelių, poilsio namų - kambarių skaičiumi; restoranų, barų, kavinių, prekybos centrų - patalpų plotu; naktinių klubų, kazino – gautomis pajamomis.

Muzikos kūrinis kolektyvinio administravimo srityje nustatyta hierarchinė sistema pagal muzikos atliekamą vaidmenį. Šie būdai skirstomi į tris grupes⁹¹: panaudojimas, kai muzika yra esminė ar būtina; panaudojimas, kai muzika sukuria atitinkamą aplinką ir dėl to yra būtina; panaudojimas, kai muzika yra kaip fonas, kuris nėra būtinas, bet mielas. Atitinkamai nuo to priklauso ir autorinio atlyginimo dydis, kurį turi sumokėti kūrinis naudotojai. Kuo muzikos vaidmuo svarbesnis, tuo didesnis mokėtino autorinio atlyginimo dydis. Tačiau foninės muzikos atveju, dažniausiai yra nustatoma konkreti mokėtina suma, Lietuvoje ši suma susieta su patalpos plotu, tačiau transliavimo atveju, mokėtinas atlyginimas susietas su gaunamomis pajamomis numatant tam tikrą procentą nuo pajamų.

⁸⁸ Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 132.

⁸⁹ <http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=10>; prisijungimo laikas: 2008-04-12.

⁹⁰ Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2001. P. 32

⁹¹ Schepens P. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas (Administravimo bendrija autorių ir naudotojų paslaugoms). - Vilnius: UNESCO, 2001. P. 24

Tuo atveju, kai kolektyvinio administravimo institucija ir kūrinių naudotojai nesusitaria dėl teisių objektų naudojimo sąlygų, gali būti kreipiamasi į Kultūros ministeriją prašant tarpininkauti derybose, tačiau tai nėra tarpininkavimas pažeidimų atveju. Kultūros ministro įsakymu sudaroma 3 asmenų komisija tarpininkauti derybose, „tarpininkavimu derybose siekiama suderinti autorių, atlikėjų, fonogramų gamintojų (toliau – teisių turėtojai) ir naudotojų interesus, sudaryti sąlygas teisių turėtojų įgaliotiems atstovams – kolektyvinio administravimo asociacijoms ir naudotojams susitarti dėl kūrinių ar gretutinių teisių objektų (kūrinių atlikimų ir fonogramų) naudojimo, autorinio atlyginimo ir atlyginimo atlikėjams bei fonogramų gamintojams tarifų ir atlyginimo mokėjimo sąlygų.“⁹² Manytume, jog tokia tarifų nustatymo sistema yra labai naudinga siekiant suderinti teisių turėtojų ir kūrinių naudotojų interesus, dalyvaujant nešališkiems ir nepriklausomiems asmenims, paprasčiau išlaikyti interesų pusiausvyrą ir rasti kompromisinį variantą. Jeigu šalis nepavyksta pasiekti kompromiso, toliau ginčas sprendžiamas įstatymų nustatyta tvarka.

Kolektyvinio administravimo institucijų surinktas atlyginimas paskirstomas pagal ataskaitas, kurias pateikia kūrinių, fonogramų ir kitų gretutinių teisių objektų naudotojai. Naudotojų įsipareigojimas pateikti teisingą informaciją apie kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudojimą yra numatytas sutartyse tarp kolektyvinio administravimo institucijų ir naudotojų. Tačiau smulkūs naudotojai dažniausiai tokių ataskaitų nepateikia. Iš transliuojančių organizacijų gaunami detalūs sąrašai, kuriuose nurodomas kiekvienas kūrinys, jo trukmė. Žinoma, tikslas yra kuo tiksliau paskirstyti surinktą atlyginimą, tačiau informacijai apie kūrinių panaudojimą viešo atlikimo ir viešo skelbimo būdu surinkti ir susisteminti reikalingos laiko ir finansinės investicijos, todėl nors tikslas yra kuo tiksliau paskirstyti atlyginimą, tačiau praktiškai tai atlikti gana sudėtinga, kadangi reikia veikti mažiausiomis sąnaudomis, priešingu atveju, duomenų sisteminimui gali būti reikalingos didesnės išlaidos nei pats surenkamas atlyginimas. Dėl tokios paskirstymo sistemos atlyginimą, surinktą už kūrinių viešą atlikimą ir viešą paskelbimą, gauna ir tie autoriai ar gretutinių teisių subjektai, kurių kūriniai nėra naudojami, taip vadinamas „miegantis repertuaras“. Todėl žinomiems autoriams ir atlikėjams toks kolektyvinis administravimas, kuomet kūriniai yra traktuojami vienodai, yra mažiau palankus, todėl jie bando ieškoti kitų įgyvendinimo būdų. Kūrinių naudotojai kaip priežastį, kodėl jie nenori mokėti už kūrinių viešą atlikimą ir viešą skelbimą nurodo, jog vis tiek surinkti pinigai nepasiekia tų kūrinių ar gretutinių teisių subjektų, kurių kūriniai buvo jų panaudoti, tačiau patys ataskaitų, kokie kūriniai buvo panaudoti, pateikti nenori. Suprantama, jog smulkūs

⁹² Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas dėl tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios. 2008, Nr. 24-889.

subjektai, kurie kūrinį naudoja kaip foninę muziką, negali suskaičiuoti kiek ir kokių kūrinių buvo panaudota, todėl bandoma rasti alternatyvių paskirstymo kriterijų (paskirstant surinktą atlyginimą dažniausiai remiamasi transliuojančių organizacijų pateikta detalia informacija apie kūrinių panaudojimo apimtį).

Labai svarbu tai, jog kolektyvinio administravimo institucijos atstovauja ir užsienio autorius, atlikėjus ir fonogramų gamintojus pagal pasirašytas tarpusavio bendradarbiavimo su užsienio autorių bendrijomis sutartis, kuriomis, jos suteikia įgaliojimus administruoti jų atstovaujamų autorių ir gretutinių teisių subjektų turtines teises. Todėl naudotojams nereikia kreiptis individualiai į teisių turėtojus užsienyje, o surinktas atlyginimas yra sumokamas per analogiškas organizacijas užsienyje pagal pasirašytas sutartis arba tiesioginės narystės kolektyvinio administravimo institucijoje pagrindu.

Kolektyvinio administravimo institucijoms taip pat numatyta teisė reikšti ieškinius teisių turėtojų vardu kaip atstovams dėl tų teisių, kurios yra jų administruojamos, gynimo be atskiro teisių turėtojų įgaliojimo.

Kolektyvinio administravimo institucijų veiklos efektyvumui problemų kyla ir dėl visuomenės neigiamo požiūrio į šių institucijų veiklą visuomenėje susiformavus nihilistiniame požiūriui į autorių, tiek į intelektinės nuosavybės teisių apsaugą bendrai. Tačiau, autorės nuomone, tokia situacija yra sudėtingesnė šalyse, kuriose autorių teisių apsauga yra ganėtinai naujas reiškinys, tačiau pasitelkus teisinį švietimą bei aktyviai ginant autorių teises, visuomenės teisinė sąmonė ims keistis, o teisių įgyvendinimas taps paprastesnis. Atsižvelgiant į tai, ir kolektyvinio administravimo institucijų veikla turėtų būti lankstesnė ir orientuota į rinkos situaciją. Atlikdamos tarpininko vaidmenį bei derindamos tiek teisių turėtojų, tiek naudotojų interesus, palaiptinai kolektyvinio administravimo institucijos galės pasiekti dar geresnių rezultatų įgyvendinat autorių ir gretutinių teisių subjektų teises.

Atsižvelgiant į tai, kad išdėstyta aukščiau, galima teigti, kad kolektyvinio teisių administravimo institucijos leidžia teisių turėtojams sėkmingai įgyvendinti savo turtines teises ir gauti tinkamą atlyginimą už kūrinių panaudojimą. Nustatyta tvarka leidžia derinant tiek kūrinių naudotojų, tiek teisių turėtojų interesus bei nepažeidžiant pastarųjų subjektų išimtinių turtinių teisių, teisėtai pasinaudoti kūriniais už tai tinkamai atlyginant.

Iš Lietuvos teismų praktikos analizės viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse matyti, jog naudotojams yra dar sunku suprasti, kodėl reikia mokėti dviem asociacijoms. Jeigu viešai klausoma komerciniais tikslais išleistų fonogramų, sumokamas mokestis per AGATA'ą atlikėjams ir fonogramų gamintojams bei per LATGA-A'ą - autoriams Tuo tarpu naudotojų nuomone, už

transliacijų klausymąsi viešose vietose neturi būti reikalaujamas autorinis atlyginimas autoriams, nes tokiu atveju autorinį atlyginimą autoriams ar jų teises atstovaujančioms organizacijoms moka fonogramų ir juose įrašytų kūrinių naudotojai, šiuo atveju radijo ir televizijos stotys, naudojančios fonogramų įrašus savo parengtose ir transliuojamose programose. Todėl naudotojų manymu, tokios transliacijos gali būti klausomos be apribojimų visur, taip pat ir viešose vietose. Todėl vienoje byloje⁹³ atsakovas nurodo, jog jis nesinaudoja muzikos kūriniais ir jų neatlieka, o tik klausosi radijo transliuojamų laidų, kurios nuosavybės teise priklauso transliuotojui. Tačiau šiame sprendime teismas išaiškino, jog LATGA-A suteikia radijo stotims atlygintą neišimtinę teisę transliuoti kūrinius, nesuteikdamas teisės naudoti kūrinių kitais būdais, tame tarpe ir viešai atlikti kūrinius bet kokiais būdais ir priemonėmis. Tai jog radijo stotis sumoka tam tikrą autorinį atlyginimą, nereiškia, kaip teigė atsakovas, kad parengtos programos kartu su įsigytais kūriniais yra skirtos naudoti be apribojimų. Atsakovo veiksmai viešai leidžiant klausytis radijo stočių transliacijos yra skirti ne tik tiesioginiam radijo stoties klausytojui, bet naujam klausytojui. Todėl autorės nuomone, svarbu, kad sudarant sutartis su kūrinių ar gretutinių teisių objektais būtų išaiškinama šių sąvokų reikšmė, kadangi kaip matyti iš aptartų bylų, kūrinių naudotojai netgi bando ginčyti ir pačias licencines sutartis nurodydami, jog jos buvo sudarytos suklydus, nesupratus jų esmės.

Autorius turi teisę savo turtines teises perleisti kitiems asmenims (tame tarpe ir turtines viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises). Pavyzdžiui, sutikdamas, jog kūrinys būtų įrašytas ir išleistas fonograma, autorius gali sutartimi perleisti savo išimtinę teisę fonogramos gamintojui, tačiau „paprastai autorius praranda nemažas pajamas, jeigu už vienkartinę sumą išmokėjęmą iš pat pradžių perduoda visas savo teises. Nors dažniausiai išmokama suma yra maža, ji vis tiek yra juokinga palyginus su tuo, kiek autorius galėtų tikėtis uždirbti, normaliai naudojant jo kūrinį“⁹⁴. Žinoma, labai sunku prognozuoti kūrinio sėkmę ir apskaičiuoti, kiek kūrinys bus viešai atliktas, todėl tai lieka autoriaus apsisprendimas: ar savo teises perleisti, ar jas pasilikti sau ir gauti įplaukas už kūrinių viešą atlikimą ir viešą skelbimą. Tačiau kolektyviai administruojant šias teises yra sunku patikrinti, ar šios teisės nėra autoriaus perleistos kitiems asmenims, praktiškai tai nėra tikrinama, todėl galima situacija, jog autorius nors jau gavęs vienkartinį atlyginimą, gauna ir autorinį atlyginimą už kūrinių viešą atlikimą ir viešą skelbimą. Situacija būtų paprastesnė, jei būtų ne tik pačių kūrinių registras, bet ir autorių sutarčių registras.

⁹³ Vilniaus apygardos teismo byla LATGA-A v. UAB „Čilija“, Nr. 2-1131-28/2007.

⁹⁴ Schepens P. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas (Administravimo bendrija autorių ir naudotojų paslaugoms). - Vilnius: UNESCO, 2001. P. 13.

Taigi tradicinėse viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje veikia jau nusistovėjusi teisių įgyvendinimo sistema, kuri leidžia efektyviai įgyvendinti viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises. Kolektyvinio administravimo institucijos veikia tarsi tarpininkai tarp teisių turėtojų ir kūriniių naudotojų, ieškoma būdų šių subjektų grupiių interesams derinti ir administravimo sistemai tobulinti.

2.2.3. Kolektyvinio administravimo privalumai, trūkumai ir perspektyvos viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje

Nors tradicinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinime nacionaliniu būdu kolektyvinio administravimo sistema yra efektyvi, naujai atsiradusiose viešo skelbimo srityse situacija yra sudėtingesnė. „Globalus kūrinių naudojimas ir prieigos prie saugomų kūrinių sudarymas internete sukėlė abejones dėl nacionalinių sistemų pakankamumo bei abipusių sutarčių pakankamumo.“⁹⁵ Kolektyvinis administravimas, kuris atitiko teisių įgyvendinimo poreikius tradicinėje (off-line) aplinkoje, nebeatitiko teisių įgyvendinimo poreikių elektroninėje erdvėje. Atsiradus naujoms techninėms galimybėms buvo suabejota, ar autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga gali būti praktiškai įgyvendinama, „buvo gana pesimistiškai žiūrima ir į kolektyvinio teisių įgyvendinimo formas.“⁹⁶ Tačiau, kaip rodo dabartinė situacija, kolektyvinio administravimo poreikis skaitmeninėje aplinkoje nesumažėjo, o net ir padidėjo.

Tradicinė kolektyvinio administravimo sistema, paremta teritoriniu principu, skaitmeninės aplinkos sąlygomis tapo nebepakankama. Atsižvelgiant į tai, jog atsirado sienų neturinčių kūrinių eksploatavimo būdų, atitinkamai buvo reikalinga ir teisinė reakcija į tai. Nors buvo priimtos PINO „Internetinės sutartys“ bei ES direktyva 2001/29/EB, kuriomis buvo siekta adaptuoti autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugą prie pasikeitusios kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudojimo situacijos, tačiau šis reglamentavimas nebuvo skirtas teisių įgyvendinimui sureguliuoti.

Deja, praktinis šių teisių įgyvendinimas skaitmeninėje aplinkoje nėra išspręstas iki šiol. Tokia situacija lemia tiek teisinio užtikrintumo nebuvimą, tiek kelia rimtas praktinio įgyvendinimo problemas, kas gali neigiamai atsiliiepti tiek teisių turėtojams, tiek kūrinių naudotojams.

Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje, 2005 m. spalio 18 d. Europos komisija priėmė Rekomendaciją dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje. Nors tai buvo tik rekomendacinio pobūdžio dokumentas, tačiau turėjo savo rezultatus. Nesant teisinio aiškumo, sekė ir teisiniai ginčai dėl

⁹⁵ Ficsor M. Collective management of copyrights and related rights. - Geneva: WIPO, 2002. P. 23.

⁹⁶ Ten pat. P. 97.

kolektyvinio administravimo institucijų veiklos, kuriuose galutinio sprendimo nėra dar iki šiol. 2008 m. liepos 16 d. Europos Komisija priėmė sprendimą, kuriuo pripažino, kad 24 Europos ekonominės erdvės (toliau EEE) šalių kolektyvinio autorių teisių administravimo bendrijos, įskaitant LATGA-A, pažeidė EB konkurencijos teisę.

Kūrinių naudotojai Europos komisijai apskundė Vokietijos autorių teisių bendriją GEMA'ą (kadangi ši atsisakė išduoti vienam iš kūrinių naudotojų visą EB teritoriją apimančią licenciją) bei Tarptautinę autorių ir kompozitorių bendrijų konfederaciją (toliau CISAC) (kadangi ieškovų nuomone tipinės CISAC sutarties nuostatos, ribojančios teritoriją, prieštarauja EB Sutarčiai, kadangi neleidžia autorių teisių bendrijoms konkuruoti dėl licencijų, aprėpiančių keletą teritorijų, išdavimo).

Europos komisijos manymu, Europos bendrijos sutartį pažeidžia 3 CISAC sutarties nuostatos:

1) Narystės – kolektyvinio autorių teisių administravimo bendrijos nariu gali būti tik tos pačios šalies (iš kurios yra teisių administratorius) piliečiai.

2) Išimtinumo - ribojama laisvė teikti kolektyvinio administravimo paslaugas už šalies ribų, t.y kad teisių turėtojas savo teisių administratoriumi gali pasirinkti tik savo šalies administratorių.

3) Teritorijos - abipusio atstovavimo sutartyse vyrauja „suderinta praktika“/“suderinti veiksmai“, o tai konkurencijos teisės prasme pažeidžia EB sutartį

Taigi Europos Komisija įvertino kolektyvinio administravimo institucijų veiklą narystės ir išimtinumo pagrindu kaip ribojančią teisių turėtojų laisvę pasirinkti jiems tinkamesnį kolektyvinį teisių administratorių bei kaip ribojančią kolektyvinio administravimo institucijų tarpusavio konkurenciją. Kolektyvinio administravimo institucijos su pirmaisiais dviem Komisijos argumentais sutikimo, o skundas Pirmosios instancijos teismui paduotas tik dėl trečiojo argumento. Sektų išvada, jog nuo šiol autoriai gali kreiptis į bet kurios šalies instituciją ir jai pavesti savo teisių įgyvendinimą, neapsiribojant tik savo šalies teritorija, atitinkamai turės būti pakoreguotas ir kolektyvinio administravimo institucijų bendradarbiavimas.

Kita byla yra susijusi su centralizuotų licencijų išdavimu⁹⁷. Vokietijos autorių teisių administravimo institucija GEMA pateikė ieškinį Olandijos kolektyvinio administravimo institucijoms BUMA ir STEMRA dėl licencijų, kuriomis internetiniam tinklapiui BEATPORT suteikė teisę visoje ES siūlyti muzikinius kūrinius iš viso pasaulinio repertuaro (tame tarpe ir iš GEMA repertuaro), suteikimo. Ieškinys Vokietijos Mannheim'o apygardos teismo buvo patenkintas. Teismo sprendimu yra draudžiama BEATPORT tinklapiui viešai skelbti muzikos

⁹⁷ Vokietijos Mannheim'o apygardos teismo byla GEMA v. Beatport LLC, BUMA, STEMRA, Nr. 7 O 224/08.

kūrinius, t.y. padaryti juos viešai prieinamais iš GEMA repertuaro Vokietijos teritorijoje. Olandijos kolektyvinio administravimo institucijoms buvo uždrausta suteikti tokias licencijas. Minėtos Olandijos institucijos turi teisę teikti licencijas dėl kūrinų padarymo viešai prieinamais tik savo šalies teritorijoje.

Taigi aiškaus teisinio reguliavimo įgyvendinimo šioje srityje nebuvimas sukėlė ne tik teisinius ginčus, bet ir įtakoja kolektyvinio administravimo institucijų tarpusavio santykius ir daro neigiamą įtaką tiek kolektyvinio administravimo institucijų įvaizdžiui, tiek sukelia teisinį neužtikrintumą teisių turėtojams ir kūrinų naudotojams. Tačiau teisinio reguliavimo šioje srityje ES lygiu nustatymas yra labai sudėtingas dėl daugelio priežasčių⁹⁸:

- 1) Teritorinis autorių teisių pobūdis ir licencijavimo visiškumas tarptautiniu lygiu.
- 2) Politinis imperatyvas skatinti vietinę kultūrą ir skirtingumą kalbinėje ir kultūriškai skirtingoje rinkoje.
- 3) Skirtingi tarifai bei kolektyvinio administravimo išsivystymo lygiai nacionaliniu lygiu.
- 4) Sunkumai siekiant garantuoti kolektyvinio administravimo efektyvumą kartu įgyvendinant ir konkurencijos teisės nuostatas.
- 5) Sunkumai pritaikant kolektyvinio administravimo sistemą visų rūšių teisių turėtojams ir naudotojams.
- 6) Sunkumai suteikiant visą Europą apimančias licencijas.

Atsižvelgiant į tai, galima sakyti, jog siekiant reguliuoti teisių įgyvendinimą ES lygiu, susiduriama ne tik su teisinėmis, bet kartu ir su kultūrinėmis, politinėmis kliūtimis.

Autorės nuomone, šiuolaikiniame skaitmeniniame amžiuje siekiant užtikrinti teisėtą internetu teikiamų muzikos paslaugų veiklą, reikalinga licencija, kuri apimtų daugelį teritorijų (pvz. visą ES), taip kartu užtikrinant ir pajamų šaltinį teisių turėtojams. Nustačius efektyvią teisių įgyvendinimo tvarką, mažėtų neteisėtas kūrinų naudojimas. Dabartinė susidariusi situacija lemia teisinį neužtikrintumą bei daro neigiamą įtaką naujų paslaugų srities plėtrai, todėl būtina kuo skubiau priimti teisinio reglamentavimo sprendimus, kurie suderintų kolektyvinio administravimo institucijų veiklą bei stabilizuotų situaciją skaitmeninių paslaugų srityje. Pernelyg ilgai užsitęsęs teisinis šios srities reguliavimo neaiškumas, daro didžiulę žalą tiek kūrinų naudotojams, tiek kolektyvinio administravimo institucijų tarpusavio santykiams.

⁹⁸ Collective management of rights in Europe. The quest of efficiency // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/study-collective-management-rights-/study-collective-management-rights-en.pdf; prisijungimo laikas: 2008-11-26. P. 6.

2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB teigiama⁹⁹, kad naujoji ES direktyva turėtų sudaryti sąlygas naudotojams įsigyti visos Europos licencijas iš bet kurios kolektyvinio teisių administravimo asociacijos, kuri apima pasaulinį repertuarą. Tačiau vis tiek turėtų būti išsaugota kolektyvinio teisių administravimo asociacijų naudojama dvišalė autorių atlyginimų rinkliavos sistema, taikomą jų nariams. Taip pat didelis dėmesys teikiamas kolektyvinio administravimo institucijų tarpusavio konkurencijai: „Direktyva turėtų vengti per didelės rinkos galių ir repertuarų centralizacijos, užtikrinant, kad išskirtinės teisės nebūtų suteikiamos vienai ar tik kelioms kolektyvinio teisių administravimo asociacijoms ir joms atstovautų didieji teisių turėtojai, ir taip garantuoti, kad pasauliniai repertuarai išliks prieinami visoms kolektyvinio teisių administravimo asociacijoms ir jos galės išduoti licencijas naudotojams“.¹⁰⁰

„Taigi kas yra akivaizdu, jog *status quo* šioje situacijoje nėra išeitis“¹⁰¹, todėl belieka tikėtis, jog permainų šioje srityje nebereiks ilgai laukti. Autorės nuomone, turėtų būti kuo skubiau priimtas ES teisės norminis aktas, reglamentuojantis šią sritį, arba tai aiškiai nurodant palikti pačių kolektyvinio administravimo institucijų susitarimui. Nors šiuo metu nėra aišku, kokia tvarka turėtų būti išduodamos licencijos dėl kūrinių viešo skelbimo internete, tačiau praktikoje pradėta taikyti sistema, pagal kurią kiekviena nacionalinė kolektyvinio administravimo asociacija išduoda leidimą dėl viso jos atstovaujamo nacionalinio repertuaro kūrinių padarymo viešai prieinamais internete visoje Europos Sąjungos teritorijoje. Todėl manytina, jog situacija galėtų būti išspręsta kolektyvinio administravimo institucijoms pasirašant susitarimą, tačiau šiuo metu vykstant ginčams dėl konkurencijos teisės pažeidimų, kolektyvinio administravimo institucijų veiklos laisvė yra suvaržyta, todėl mažai tikėtina, jog toks susitarimas tarp kolektyvinio administravimo institucijų galėtų būti pasiektas šiuo metu.

Taigi kolektyvinis administravimas kai kuriose srityse yra nepakeičiamas būdas teisių įgyvendinimui, pavyzdžiui, muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityse, tačiau kūrinių padarymo viešai prieinamais teisių kolektyvinio administravimo situacija yra sudėtingesnė. Tačiau akivaizdu, jog kolektyvinis administravimas naudingas tiek kūrinių naudotojams, tiek teisių turėtojams, kadangi:

⁹⁹ 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (2006/2008(INI)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0064+0+DOC+XML+V0//LT>; prisijungimo laikas 2008-12-01.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Collective management of rights in Europe. The quest of efficiency // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/study-collective-management-rights-/study-collective-management-rights-en.pdf; prisijungimo laikas 2008-11-26.

- 1) Sudaromos galimybės naudotojams gauti leidimą naudotis kūriniais iš vieno subjekto, o ne atskirai derėtis su visais teisių turėtojais.
- 2) Gavus leidimą naudotis visu repertuaru, naudotojas yra užtikrintas, jog visi kūriniai yra naudojami teisėtai ir jam negali būti reiškiamos pretenzijos.
- 3) Teisių turėtojai gali įgyvendinti tas teises, kurių individualus įgyvendinimas praktiškai nėra įmanomas, išsaugant išimtines teises, o ne tik turint teisę į atlyginimą.
- 4) Teisių turėtojai savo teises kolektyviniu būdu gali įgyvendinti žymiai mažesnėmis sąnaudomis nei tai darant individualiai.
- 5) Teisių įgyvendinimas per kolektyvinio administravimo institucijas leidžia derinti teisių turėtojų ir kūrinių naudotojų interesus.

Tačiau atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus probleminius klausimus, akivaizdu, jog kolektyvinis teisių administravimas nėra be trūkumų, todėl galima išskirti šias kolektyvinio administravimo srities problemas:

- 1) Kolektyvinio administravimo institucijų veikla paremta monopolijos ir teritoriniu principais taip tarsi pažeidžiant ES konkurencijos įstatymų nuostatas.
- 2) Kolektyvinio administravimo institucijos nėra įgijusios visuomenės pasitikėjimo, todėl jaučiamas naudotojų ir visuomenės pasipriešinimas jų vykdomos veiklos atžvilgiu.
- 3) Aiškios ES pozicijos bei teisinio reguliavimo kolektyvinio administravimo institucijų veiklos srityje, ypač šiuo metu visą Europą apimančios licencijos kūrinių naudojimui skaitmeninėje aplinkoje nebuvimas, sudaro teisinio neužtikrintumo situaciją tiek kūrinių naudotojams, tiek teisių turėtojams, tiek kolektyvinio administravimo institucijoms.
- 4) Nusistovėjusi kolektyvinio administravimo institucijų veiklos praktika atskirose valstybėse yra skirtinga, todėl sunku harmonizuoti šių institucijų veiklą.
- 5) Kai kuriais atvejais teisių turėtojams praktiškai nebelieka galimybės savarankiškai veikti toje srityje, kurioje veikia kolektyvinio administravimo institucija.

Pasikeitusiomis skaitmeninės aplinkos sąlygomis bei atsiradus techninės apsaugos priemonėms, kartu atsirado ir skeptiškų požiūrių į kolektyvinio administravimo vaidmenį. Nes techninių apsaugos priemonių bei elektroninių teisių valdymo informacijos pagalba vėl atsirado galimybė viešo skelbimo teisę įgyvendinti individualiai. Tačiau manytina, jog muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo skelbimo srityje kolektyvinis administravimas šiandien yra tinkamiausias teisių įgyvendinimo būdas ir panašu, jog toks išliks ir ateityje.

IŠVADOS

1. Pirmoji iškeltosios hipotezės dalis nepasitvirtino, kadangi atlikus viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių teisinio reglamentavimo analizę, galima teigti, jog sukurta teisinė bazė, kurią sudaro tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai, kurie suderinti su ES teise, tinkamai reglamentuoja šias teises ir nustato pakankamai aukštą autorių ir gretutinių teisių subjektų turtinių teisių apsaugos lygį.
2. Tačiau vien aukštą teisių apsaugos lygį atitinkančios teisinės bazės sukūrimas neužtikrina efektyvaus praktinio šių teisių įgyvendinimo. Siekiant užtikrinti efektyvią teisių apsaugą, būtina sukurti visą teisių įgyvendinimo sistemą, kad deklaruojamos teisės neliktų tik popieriuje, o jų suteikiama apsauga galėtų realiai pasinaudoti teisių turėtojai. Siekiant tobulinti dabartinę viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių kolektyvinio įgyvendinimo sistemą, reikėtų šioje srityje įstatymiškai numatyti išplėstinio kolektyvinio administravimo taikymo galimybę.
3. Atsiradus internetui ir pasikeitus teisių objektų naudojimo sąlygoms, kolektyvinio administravimo sistema, kuri yra pagrindinė ir tinkamiausia priemonė viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisėms įgyvendinti tradicinėje nevirtualioje aplinkoje (off-line) bei paremta teritoriniu principu, skaitmeninės aplinkos sąlygomis tapo nepakankama efektyviam viešo skelbimo teisės įgyvendinimui „erdvėje be sienų“(on-line).
4. 2005 m. gegužės 18 d. Europos Komisijos rekomendacija 2005/737/EB įnešė teisinį netikrumą kolektyvinio administravimo institucijų veikloje, susijusioje su kūrinų padarymu viešai prieinamais internete. Užtrukęs šios srities teisinis reguliavimas kelia teisinį neužtikrintumą tiek teisių turėtojams, tiek teisių objektų naudotojams, o kartu ir kolektyvinio administravimo institucijų tarpusavio santykiams. Būtina priimta ES direktyvą, skirtą suvienodinti kolektyvinio administravimo institucijų veiklai šioje srityje ir nustatyti visą Europą apimančių licencijų suteikimo tvarką.
5. Atsižvelgiant į tai, jog kūrinų viešas atlikimas pasitelkiant technines priemones dažniausiai yra ir gretutinių teisių objektų skelbimas, šios sąvokos dažnai yra painiojamos ir naudojamos kaip sinonimai, tačiau pagrindiniu kriterijumi, atskiriant viešo atlikimo ir viešo skelbimo teises, laikomas klausytojų ryšys su vieta, kur kūrinys atliekamas. Viešo atlikimo atveju, auditorija yra „gyva“, susirinkusi atlikimo vietoje, viešo skelbimo atveju – auditorija yra „nutolusi“, t.y. kūrinys auditoriją pasiekia kitoje vietoje nei vyksta atlikimas.

6. Atsižvelgiant į tai, jog teisių objektų viešas atlikimas ir viešas skelbimas yra išskiriamos kaip atskiros turtinės teisės, šių teisių apribojimų atveju turi būti aiškiai nurodoma, ar apribojimas taikomas tik viešo skelbimo, ar ir viešo atlikimo teisei.
7. Antroji iškelto hipotezės dalis pasitvirtino tik iš dalies. Atlikus praktinio teisių viešai atlikti ir viešai skelbti kūrinis įgyvendinimo analizę, galima teigti, jog kolektyvinis administravimas yra efektyvi priemonė šių teisių įgyvendinimui tradicinėje aplinkoje, tačiau dabartinė kolektyvinio administravimo sistema dar nėra visiškai tinkamai pritaikyta viešo skelbimo teisės įgyvendinimui elektroninės aplinkos sąlygomis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598.
2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28-1125.
3. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 26 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316849&p_query=&p_tr2= .
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21410 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 56-1669.
6. Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2007 m. spalio 25 d. įsakymas Nr. ĮV-645 „Dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 116-4753.
7. Lietuvos Respublikos Kultūros ministro įsakymas Nr. ĮV-96 „Dėl tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 24-889.
8. Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada dėl LR ATGTĮ papildymo 27¹ straipsniu įstatymo projekto (XP-2064(2)) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=300487&p_query=&p_tr2=.
9. 2004 m. balandžio 16 d. Komisijos komunikatas COM(2004) 261 Dėl autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo vidaus rinkoje // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0261en01.pdf.
10. 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2005, L-276.

11. 2005 m. liepos 7 d. Komisijos darbo dokumentas „Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio administravimo studija“ // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/studycollectivemgmt_en.pdf.
12. 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (2006/2008(INI)) // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0064+0+DOC+XML+V0//LT>.
13. 2007 m. kovo 5 d. Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto pranešimas dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2007-0053+0+DOC+WORD+V0//EN&language=LT>.
14. 2008 m. rugsėjo 25 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0462+0+DOC+XML+V0//LT#ref_1_11.
15. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-988.
16. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo Nr. 2001/29/EB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2001, Nr. L-167.
17. Europos Tarybos direktyva 1993 m. rugsėjo 27 d. dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1993, Nr. L-248.
18. Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2416.
19. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.
20. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1060.
21. Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

22. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

Specialioji literatūra:

23. 2007 m. AGATA veiklos ataskaita // http://www.agata.lt/files/agata_ataskaita_2007.pdf.
24. Andrijauskas K., Buitkus A., Čeponytė Z. ir kt. Informacinės visuomenės teisė. - Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas, 2005.
25. Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Mokslinės konferencijos medžiaga. - Vilnius, Justitia, 2001.
26. Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. - Vilnius, 2004.
27. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje. - Vilnius, 2001.
28. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Straipsnių rinkinys. - Vilnius, 2001.
29. Bently L., Sherman B. Intellectual property law. – Oxford University Press, 2004.
30. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija 1971). - Vilnius, 2001.
31. Christiansen H. L. The Nordic licensing systems – extended collective agreement licensing // European Intellectual Property Review. 1991, Nr. 13(9).
32. Cohen J. H. The Future of Copyright Collecting Societies// European Intellectual Property Review. 2001, 23(3).
33. Collective Management of Copyright and Related Right // http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html.
34. Collective Management of Rights in Canada: An Overview // http://www.pch.gc.ca/progs/ac-ca/progs/pda-cpb/pubs/collective/01_e.cfm.
35. Collective management of rights in Europe. The quest of efficiency // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/study-collective-management-rights-/study-collective-management-rights-en.pdf.
36. Dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/748/748046/748046lt.pdf.

37. Europos Komisijos generalinio sekretoriaus pranešimas „Žalioji knyga. Autorių teisės žinių ekonomikoje“ // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0466:FIN:LT:HTML>.
38. Ficsor M. Collective management of copyrights and related rights. - Geneva: WIPO, 2002.
39. Ficsor M., The law of copyright and the internet: the 1996 WIPO treaties, their interpretation and implementation. - New York : Oxford University Press, 2002.
40. Ficsor, M. Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be “extended” or made mandatory? // http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf.
41. Ficsor, M. Copyright and related rights in the context of the internet. // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc.
42. Gervais D. Collective Management of Copyright and Related Rights – The Hague: Kluwer Law International, 2006.
43. Hart T., Fazzani L. Intellectual property law. – PALGRAVE MACMILLAN, 2004.
44. Hearing on Collective Management Brussels, 13-14 November 2000 // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/hearing-collective-mgmt_en.htm.
45. Informacinės visuomenės direktyvos komentaras. – Vilnius, 2001.
46. International Bureau of WIPO. Basic notions of copyright and related rights // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2002/muscat_forum_ip/pdf/iptk_mct02_i10.pdf
47. International protection on copyrights and related rights // http://www.wipo.int/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf.
48. International treaties and conventions on Intellectual property // <http://www.wipo.int/about-ip/en/iprm/pdf/ch5.pdf>.
49. Keeling D. T. Intellectual property rights in EU law. - Oxford, 2003.
50. LATGA-A veiklos ir finansinės atskaitomybės ataskaita 2007 metai // http://www.latga.lt/data_2/upl_ill/_Veiklos%20ir%20finansine%20ataskaita%202007%20lai_krast.doc.
51. Makeen F. M.. Copyright in a Global Information Society. The Scope of Copyright Protection Under International, US, UK and French Law. – The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000.
52. Management of Copyright and Related Rights // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/management_en.htm.

53. Matulevičienė N. Autorių ir atlikėjų apsauga Lietuvoje // <http://www.unesco.lt/documents/kultura/menininko%20statusas/nijoles%20matulevicienes%20kalba.doc>.
54. Matulevičienė N. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos seminaras “Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu”. Vilnius, 1996 m. vasario 27-28 d. Seminaro pranešimų rinkinys. - Vilnius: Spauda, 1997.
55. Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. – Vilnius: Justitia, 2003.
56. Mizaras V. Autorių teisių ir gretutinių teisių apribojimo, susijusio su kūrinių atgaminimu asmeniniais tikslais, kompensavimo mechanizmo įgyvendinimo pasekmių tyrimas // http://www.infobalt.lt/docs/20031124_AUTORIU_TEISES_galutine_ataskaita_priedas.doc
57. Music copyright: Commission proposes reform on Internet licensing // <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/872&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLang>.
58. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai.- Vilnius, 2001.
59. Ricketson S. Ginsburg J. C. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Second edition. - Oxford: Oxford University Press, 2006.
60. Ricketson S. WIPO study on limitations and exceptions of copyright and related rights in the digital environment. Standing committee on copyright and related rights. Ninth Session. Geneva, June 23 to 27, 2003. // http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2003/sccr/pdf/sccr_9_7.pdf.
61. Romos konvencijos ir Fonogramų konvencijos komentarai. – Vilnius, 2002.
62. Schepens P. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas (Administravimo bendrija autorių ir naudotojų paslaugoms). - Vilnius: UNESCO, 2001.
63. Stim R., Intellectual Property: Patents, Trademarks, and Copyrights. - Albany, New York: Lawyers Cooperative Publishing, 1994.
64. Study on a community initiative on the cross-border collective management of copyright // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0261en01.pdf.
65. Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008.
66. Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras.- Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

67. WIPO Information Session on Limitations// http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_17/sccr_17_www_111472.pdf.
68. Žilinskas V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga. - Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.

Teismų praktika:

69. Europos teisingumo teismo byla Mediakabel BV v. Commissariaat voor de Media, Nr. C-89/04
70. Europos teisingumo teismo byla Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, Nr. C-306/05.
71. Lietuvos aukščiausiojo teismo byla LATGA-A v. Lietuvos madų kūrėjų asociacija, Nr. 3K-3-259/2000 m.
72. Lietuvos aukščiausiojo teismo byla LATGA-A v. UAB „Leandra“, Nr. 3K-3-829/2001.
73. Vilniaus apygardos teismo byla LATGA-A v. UAB „Čilija“, Nr. 2-1131-28/2007.
74. Vilniaus apygardos teismo byla LATGA-A v. VšĮ „Pramogų tiltas“, Nr. 2A-43-52/2006.
75. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byla VšĮ „Hesonos klubas“ v. LATGA-A, Nr. 2-36-653/08.
76. Vokietijos Mannheim‘o apygardos teismo byla GEMA v. Beatport LLC, BUMA, STEMRA, Nr. 7 O 224/08.

Teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūriniai įgyvendinimo problemos

Raktažodžiai: autorių teisės, gretutinės teisės, viešas atlikimas, viešas skelbimas, kūrinių padarymas viešai prieinamais Internetu, išimtinės turtinės teisės, teisė į atlyginimą, kolektyvinis administravimas

SANTRAUKA

Šio magistrinio darbo tema – teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūriniai įgyvendinimo problemos. Darbo pradžioje iškeliamas hipotezė, jog teisės viešai atlikti ir teisės viešai skelbti kūriniai reglamentavimas yra netinkamas ir nepakankamas, o šių teisių praktinis įgyvendinimas yra neefektyvus.

Atsižvelgiant į tai, pirmoje darbo dalyje autorė nagrinėja šių teisių reglamentavimą tarptautiniuose, Europos Sąjungos bei nacionaliniuose teisės aktuose, analizuoja šių teisių istorinę raidą, šių teisių sampratą, išimčių ir apribojimų galimybes šių teisių atžvilgiu bei šių teisių įgyvendinimo reglamentavimą. Antroje darbo dalyje analizuojamas viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių individualus ir kolektyvinis įgyvendinimas, pastarojo įgyvendinimo būdo privalumai bei trūkumai bei kolektyvinio viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių įgyvendinimo ateities perspektyvos.

Atlikus šių teisių teisinio reglamentavimo bei praktinio įgyvendinimo analizę, autorė padarė išvadą, jog viešo atlikimo ir viešo skelbimo teisių teisinis reguliavimas užtikrina aukštą autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugos lygį, o praktinis šių teisių įgyvendinimas yra efektyvus. Tačiau Lietuvos ATGTĮ turėtų būti peržiūrėti apribojimų taikymo atvejai teisių viešai atlikti ir viešai skelbti kūriniai srityje bei apsvarstyta išplėstinio kolektyvinio administravimo šioje srityje galimybė. ES lygiu kuo skubiau turėtų būti priimtas reguliavimas kūrinių padarymo viešai prieinamais internete srityje numatant visą Europą apimančių licencijų išdavimo tvarką.

The Problems Arising When Implementing the Rights of Public Performance and Communication to the Public

Keywords: authors' rights, related rights, public performance, communication to the public, making the works available on the internet, exclusive economic rights, right to remuneration, collective management.

SUMMARY

The theme of this master thesis is the problems arising when implementing the rights of public performance and communication to the public. Initially, the author sets up a hypothesis that the regulation of public performance and communication to the public rights is inappropriate and insufficient and the practical implementation of the above mentioned rights is inefficient.

Considering the above mentioned, in the first part of the thesis, the author analyzes the regulation of these rights in international, regional, and national law acts. The author analyzes the historical evolution of the rights, the content of these rights, the possibilities of exceptions and limitations of these rights and also regulation of implementation of these rights. In the second part of the thesis, is analyzed the individual and collective management of public performance and communication to the public right, considers the advantages and disadvantages of the systems and the chances of further developments.

At the end of the thesis the author summarizes that the regulation of public performance and communication to the public rights provides the authors and the owners of related rights with a high level of protection and the implementation of the above mentioned rights is efficient. However, the exceptions and limitations of the above mentioned rights should be reviewed in the Copyright Law of the Republic of Lithuania, as well as the necessity of including the possibility of extended collective management for public performance and communication to the public rights should be considered. While in EU level the question of collective management in the field of making the works available on the internet and providing the pan-European licences should be solved as soon as possible.